

**A MUNKAPIAC INTÉZMÉNYI
KÖRNYEZETÉNEK ALAKULÁSA
2010 SZEPTEMBERE
ÉS 2011 SZEPTEMBERE KÖZÖTT**

**BUSCH IRÉN
&
CSERES-GERGELY ZSOMBOR**

Bevezető
A munkapiaci és munkapiaci hatású szakpolitika összetevői
A munkapiaci szakpolitika eszközei
Munkapiaci hatású szakpolitikai eszközök
Hivatkozások

BEVEZETŐ*

Az elmúlt években bekövetkezett pénzügyi válság a munkapiacot is alapjaiban érintette. Az európai országok is rákényszerültek arra, hogy újrarendeljék, és sokszor gyökeresen átalakítsák hazai munkapiacuk intézményi környezetét, szem előtt tartva azok működésének rugalmasságát és biztonságát – mindezt mindenhol szűkülő finanszírozási lehetőségekkel. Az ilyen helyzetben különösen fontos, hogy áttekinthető és pontos képet adjunk azokról az eszközökről, amelyekkel a szakpolitika a gazdaság működéséből fakadó hatásokat befolyásolni képes. A munkapiaci intézményrendszer működésének és változásának áttekintését a globális eseményeken túl különösen időszerűvé teszi az a tény, hogy az Európai Unióban az egyik legalacsonyabb foglalkoztatási rátát Magyarországon mérjük, ami komoly gátja a gazdasági fellendülésnek.

A Munkaerőpiaci Tükör évről évre bemutatja a magyarországi intézményi környezet változásait; ezt a hagyományt igyekszünk folytatni, a korábbiaktól némileg eltérő módon. Olyan szerkezetet alakítunk ki, amely szorosan kapcsolódik a munkapiac működéséhez és az ott ható erőkhöz, az árakat, mennyiségeket és költségeket befolyásoló intézkedésekhez.

A piacon uralkodó árakat (mindenekelőtt: béreket) a támogatások, adók, járulékok, a munkajövedelmekkel alternatív jövedelmek nagyságát a biztosítási (munkanélküli-járadék, nyugdíj) vagy rászorultsági alapon kapott transzferek (például szociális segély típusú juttatások, gyermekellátási támogatások), a költségeket pedig bizonyos támogatások (például ingázáshoz vagy gyermekellátási intézmények) és szolgáltatások (amilyen a munkanélkülieknek nyújtott humányszolgáltatás vagy az álláskereséshez kapcsolódó szolgáltatások) befolyásolják. A munkapiac szerkezetét, a létrejövő kapcsolatokat kereteit a szerződési lehetőségek, a tranzakciós költségek, és az egyeztetési mechanizmusok befolyásolják. A fenti összes intézmény hatékonyságát és stabilitását pedig a szakpolitika intézményrendszer, a szakpolitika-alkotás menete határozza meg.

A foglalkoztatáspolitikai eszközrendszer az Eurostat *Labour Market Policy* (LMP) adatbázisának klasszifikációja szerinti fogalomrendszerben csoportosítjuk. Ezt a kört az Európai Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóságának (Directorate General for Economic and Financial Affairs, DG ECFIN) LABREF adatbázisában alkalmazott kategóriákkal egészítjük ki (*Európai Bizottság*, 2005), amelyekben a szakpolitika tágabb – a munkapiacot érintő – intézményei is szerepelnek, mint például

* Ezúton szeretnénk megköszönni Blaskó Zsuzsa, Borbély-Pecze Tibor Bors, Hárs Ágnes, Hervay Judit, Nagy Judit, Neumann László, Scharle Ágota, Simonovits András és Takácsné Tatos Andrea segítő megjegyzéseit, valamint a Foglalkoztatási Hivatal munkatársainak segítségét az anyag összeállításában. Természetesen bármiféle hibáért vagy pontatlanságért csak a szerzők okolhatók.

A foglalkoztatáspolitikai eszközrendszer az Eurostat Labour Market Policy (LMP) adatbázisa szerinti klasszifikációja

dául az adó- és szociálpolitikai rendszerek, hiszen ezek egymással szoros kölcsönhatásban vannak. Összességében tehát munkapiaci és a munkapiacra ható szakpolitikáról beszélünk.¹ Választásunkat két tényező befolyásolja. Egyrészt hazai átfogó klasszifikáció eddig nem létezett, aminek oka feltehetően a téma iránti mérsékelt érdeklődés (lásd erről még a *Közlekedés* 7. fejezetét a munkapiaci programok hazai értékeléseiről). Másrészt szeretnénk volna az ismertetést olyan összehasonlítható szerkezetben elkészíteni, ami illeszkedik valamilyen működő gyakorlathoz, és lehetőséget ad az áttekintés folytatásához az intézményrendszer jelentős átalakulása esetén is.

Az egyes területek tárgyalásakor egyenletességre törekszünk, de így is lesznek olyan témák, amelyekkel bővebben foglalkozunk; ezek olyan kiemelt jelentőségű foglalkoztatáspolitikai eszközök, amelyek megváltoztatott formájukban minden bizonnyal az eddigiéknél jóval nagyobb hatást gyakorolnak a magyarországi munkapiacra. A nemzetközi fogalomrendszerben vannak olyan kategóriák és alkategóriák, amelyekhez nem rendelhető egyetlen hazai foglalkoztatási eszköz sem vagy támogatás. Ennek oka, hogy vagy már nem létezik/működik ilyen beavatkozás, vagy soha nem is létezett a magyarországi eszközpalalettán. Ezeket csak röviden említjük meg.

Eredeti céljaink között szerepelt, hogy a foglalkoztatáspolitikai eszközök áttekintése mellett megmutassuk azt is, milyen költségvetéssel gazdálkodik a szakterület. Ezt a tervünket sajnos el kellett vetnünk, aminek oka többek között az volt, hogy az Európai Unió társfinanszírozással megvalósuló nagyszámú és fajsúlyos projektek elszámolása a számunkra elérhető eszközökkel nem volt összehangolható a munkaügyi kormányzat más területeivel. Ezek hiányában a torz pénzügyi adatok közlése félrevezető lett volna.

Hangsúlyozzuk, hogy ennek a fejezetnek nem célja a beavatkozások értékelése, tehát annak vizsgálata, hogy azoknak ténylegesen volt-e hatása a munkapiacra, vagy sem, illetve annak megállapítása, hogy a rendelkezésre álló információk alapján az adott beavatkozás helyesnek (a megcélzott probléma szempontjából relevánsnak és hatékonyak) tűnik-e, vagy sem. Olyan szakpolitikai eszközöket tekintünk át, amelyeknek valamilyen elméleti megfontolás *vagy* valamilyen empirikus eredmény *vagy* a szakpolitika véleménye szerint bizonyos körülmények között hatása *lehet* hatása a munkapiacra.

A konkrét lépések értékelése ugyanakkor igen fontos, ezt elősegítő röviden ismertetjük a beavatkozás lehetséges hatásmechanizmusát, utalunk a létező értékelésekre, végül igyekszünk felhívni a figyelmet az idézett művekben értékelt és az itt tárgyalt beavatkozások közötti különbségekre, amelyek ez utóbbinak a hatását módosíthatják. Az értékelést az

¹ Bizonyos értelemben a határok megszabása önkényes, hiszen „minden mindennel összefügg”, így a legtöbb szakpolitikai lépésnek van munkapiaci hatása. A munkakínálat és a munkakereslet modelljére gondolva azonban azonosítható kisszámú olyan paraméter, ami a döntéseket befolyásolja: árak, mennyiségek, költségek, piacszerkezet, a keresleti és kínálati döntések környezetében megjelenő bizonytalanság. Érdeklődésünk mindazon szakpolitikai lépésekre kiterjed, amelyek ezek közül valamelyiket közvetlenül befolyásolják.

érdeklődő olvasóra magára bízunk. Mivel ebben a megközelítésben először készül el ez a fejezet, a változások ismertetése előtt nagy vonalakban a változásokat megelőző helyzetet is bemutatjuk. A rendszert és annak hatályos elemeit a 2011. szeptemberi állapotnak megfelelően tudjuk felvázolni, nem kizárva annak lehetőségét, hogy a kötet megjelenéséig számos változás is bekövetkezhet. Mivel azonban célunk a biztosra vehető intézkedések bemutatása, jogszabállyá még nem formált terveket vagy még nem megszavazott jogszabálytervezeteket nem tárgyalunk. Az egyes eszközöknél jelezzük, hogy azok mikor lépnek életbe. Vizsgálatunk kezdete 2010 szeptemberére.

A szövegezésben a lehető legnagyobb érthetőségre törekedtünk, valamint arra, hogy a tanulmány méreténél fogva is befogadható legyen. Ugyanakkor célunk az, hogy a lehetőség szerinti legpontosabb leírást adjuk. E célok érdekében szükségképpen kompromisszumokat kellett kötnünk, amiben a hangsúlyt minden lényeges változás tényének említésére helyeztük, még ha csak megemlíteni tudtuk is a szóban forgó eszközt. A szövegezés sok helyen pontokba szedett, ami várakozásunk szerint az áttekinthetőséget segíti. Négy szempontot vizsgáltunk:

– a *Hogyan működik?* kérdésre válaszolva bemutatjuk az eszköz működésének elvont alapjait: ki mit miért csinál. Itt nem jelenik sem a konkrét megvalósulásra, sem a működés hatékonyságára vonatkozó információ, a célt pedig az ideális esetben vélelmezhető céllal azonosítjuk. A kérdést nem tesszük fel a munkapiaci hatású, de nem közvetlenül munkapiaci szakpolitika esetében, mert túl messze távolodnánk el témánktól;²

– a *Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra?* kérdésre még mindig általánosságban, de empirikus eredmények fényében ismertetjük, hogy mit tudunk az adott eszköz hatásáról, hatásosságáról a foglalkoztatáspolitikában. Fontos, hogy míg a munkapiaci szakpolitika eszközeinek esetében a munkapiaci hatás az eszköz elsődleges, szándékolt célja, addig a munkapiaci hatású, de nem munkapiaci szakpolitika eszközei esetében a szándékolt cél általában valami más, a munkapiaci hatás nem feltétlenül szándékolt, még ha olykor igen erős is;

– a *Működés 2010 szeptemberében* kérdésre a 2010. szeptember 1-jei státus quót írjuk le a következőkben részletezett elvek alapján;

– a *Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között* kérdésre a 2010 és 2011 szeptembere között megtörtént változásokat ismertetjük. A helyszüksége miatt e leírásnak vállaltan nem célja a teljes körűség, aminek több oka is van. Egyrészt, a támogatások és programok hazai rendszere olyannyira elaprózott, hogy minden (elérhetőségében vagy összegében) kevésbé jelentős tétel felsorolásának leírása és végigolvasása is célszerűtlenül nagy feladat lenne. Így ahol kellett, ott válogattunk, mégpedig a szóban forgó eszközöknek a munkapiaci hatása és hatóköre szerint. Más-

A foglalkoztatáspolitikai eszközök vizsgálatának négy szempontja

² Ez a legtöbb esetben nem jelent nagy különbséget a valódi célhoz képest, néha azonban igen. A korabeli dokumentumokat feldolgozó tanulmányok például világossá teszik, hogy a gyűjtés bevezetését elsősorban a nők munkapiacról való békés kivonása motiválta, mára azonban ezt többen hajlamosak kizárólag a gyermekfejlődés támogatásának szándékával magyarázni.

*Főbb jogszabályok
forrásai*

részt, olyan sok szabály vonatkozik az egyes tételekre, hogy ha az összesre kitérnénk, az eleve hosszú szöveget sokkal hosszabbá (a jelenlegi terjedelem 3–4-szeresére) és olvashatatlaná is tette volna. Harmadrészt és főképpen, célunk nem a máshol pontosan fellelhető szabályok újraközlése volt, hanem az hogy az eszközök teljes spektruma mellett a hatásukat befolyásoló fő jellemzőket megmutassuk. Aki tehát az összes és pontos szabályra kíváncsi, annak azt javasoljuk, hogy feltétlenül az eredeti joganyagokból tájékozódjon.

A *Főbb jogszabályok* címszó alatt az adott területet szabályozó és a változásokat kodifikáló jogszabályokat ismertetjük, miniszteri rendeletig bezárólag, amit a végrehajtás szabályaira vonatkozó egyéb információkkal egészítünk ki, ha az nyilvánosan elérhető. A főbb jogszabályok kivétel nélkül ingyenesen elérhetők az interneten. Fő forrásunk a Magyar Közlöny, illetve a Hivatalos Értesítő volt (www.magyarokozlony.hu), de jó szolgálatot tesz az ingyenesen az interneten bárki által elérhető hatályos jogszabályok gyűjteménye (<http://mkogy.complex.hu>). Nem érhetők el ilyen könnyen a miniszteri rendeletnél alacsonyabb szintű jogszabályok. Ezekre vagy a végfelhasználóknak készített ismertetőkből lehet következtetni, vagy az érintett intézménytől lehet kikérni őket. Az internetes kereséshez szeretnénk hozzájárulni azzal, hogy a jogszabályok mellett az érintett hatóság legfontosabb internetes oldalainak címét is közöljük, ha van ilyen.

*Munkapiaci szakpolitika
= foglalkoztatáspolitikai
eszközök összessége*

A MUNKAPIACI ÉS MUNKAPIACI HATÁSÚ SZAKPOLITIKA ÖSSZETEVŐI

Munkapiaci szakpolitikának nevezzük a munkapiac működésébe történő olyan kormányzati beavatkozásokat, amelyek célja a piac működésének hatékonytá tétele, az egyensúlytalanságok korrigálása, és jellemzően csak a munkaerőpiac bizonyos kedvezményezett csoportjaira vonatkoznak. A munkapiaci szakpolitika kifejezés a magyar szaknyelvben használatos foglalkoztatáspolitikai eszközöknek felel meg, annak legszélesebb értelmezésében, vagyis tartalmazza az úgynevezett aktív és passzív eszközöket, valamint a munkaerőpiaci szolgáltatásokat is.

Az EU és az OECD tagországai munkapiaci politikájának „közös nevezője” az Eurostat irányításával létrehozott *Labour Market Policy (LMP)* adatbázisa, amely összehasonlítható adatokat biztosít a tagországok munkapiaci szakpolitikai intézkedések költségeiről és érintettjeiről. Az adatbázis közös fogalomrendszere a beavatkozások három típusát különbözteti meg, amelyeket 1. *szolgáltatásoknak*, 2. *eszközöknek* és 3. *támogatásoknak* nevez. Ezeket mi *Európai Bizottság* (2006) 1.2. pontja (6. o.) alapján a következők szerint határozzuk meg, kibővítve az összetett beavatkozásokkal:

Szolgáltatások: olyan munkapiaci beavatkozások, amelyek a résztvevők munkahelykereséséhez kapcsolódnak, és amelyben való részvétel nem jelenti közvetlenül (közvetve azonban sokszor) a munkapiaci státus meg-

változását. A szolgáltatások közé tartoznak a mindenkori Foglalkoztatási Szolgálat olyan funkciói is, amelyek nem kötődnek közvetlenül az állás-kereső ügyfelekhez. Ilyenek a munkaadóknak nyújtott munkaközvetítő és más szolgáltatások, az adminisztratív funkciók és más, a Foglalkoztatási Szolgálathoz utalt feladatok.

Eszközök: olyan munkapiaci beavatkozások, amelyekben a résztvevő feladata elsősorban nem az álláskeresés, és amelyeknél a részvétel általában (de nem feltétlenül) megváltoztatja a résztvevők munkapiaci státusát. Ide tartoznak az aktív programok, amilyen a képzés, a bértámogatás, a különféle közfoglalkoztatási programok.

Támogatásoknak tekintjük azokat a beavatkozásokat, amelyek az egyéneknek *munkapiaci okok* vagy *hátrányos munkapiaci helyzetük* miatt közvetlen vagy közvetett pénzügyi segítséget nyújtanak. Ide tartoznak a munkanélküliségi juttatások, mint például az álláskeresési járadék és segély, valamint a rászorultság esetén fizethető foglalkoztatást helyettesítő támogatás.

Összetett beavatkozásoknak tekintjük azokat a programokat, amelyek keretében a felsorolt – akár eltérő csoportokhoz tartozó – intézkedések közül egynél többet alkalmaznak.

A munkapiaci szakpolitika (LMP) célcsoportjai közé tartoznak a munkanélküliek, a veszélyeztetett foglalkoztatottak (azaz akiket jelenleg foglalkoztatnak, de fennáll a veszélye, hogy akaratukon kívül, a munkáltató gazdasági körülményei, szerkezetváltás, vagy hasonló okok következtében elveszítik a munkájukat) és az inaktívak. Az LMP eszközöket a kormányzat elsősorban egy erre a célra kialakított intézményrendszer segítségével juttatja célba, aminek része lehet az állami vagy magán működtetésű (vagy kevert, több részből álló) Foglalkoztatási Szolgálat, illetve piaci szolgáltatók is. Az alkalmazott eszközöknek a kategorizálását az LMP fogalomrendszere mentén végeztük el a következők szerint.³

*A munkapiaci szakpolitika
(LMP) célcsoportjai*

A munkapiaci szakpolitikai (LMP) beavatkozások osztályozása a cselekvés típusa szerint

Szolgáltatások

1. Munkapiaci szakpolitika szolgáltatásai

Eszközök

2. Képzés
3. Munkahelyi rotáció és állásmegosztás
4. Foglalkoztatásösztönzés
5. Támogatott foglalkoztatás és rehabilitáció/ a megváltozott munkaképességűek integrálása
6. Közvetlen munkahelyteremtés
7. Vállalkozásindítás ösztönzése

³ A részletes módszertant lásd KSH (2009).

Támogatások

8. Munkanélküli-ellátások és -támogatások

9. Korai nyugdíjazás

*Összetett beavatkozások (komplex programok)**A munkapiacot közvetve befolyásoló szakpolitikai eszközök*

A munkapiac működését az állam azonban nemcsak a munkapiaci szakpolitikai/foglalkoztatáspolitikai eszközökön keresztül befolyásolja, hanem közvetett módon is – ilyen befolyásoló tényező például a munka árát módosító adórendszer. Ha például egy kormányzat egy olyan csoportot kíván bevonni a munkapiacra, amely foglalkoztatási rátája alacsony, akkor a rájuk vonatkozó adóterhelést csökkentheti. A legtöbb országban például az iskolázatlanok iránti kereslet és az munkavállalási hajlandóságuk is viszonylag érzékeny a bérköltségre. A kormányzat ilyen helyzetben növelheti a foglalkoztatást az adórendszer megfelelő kalibrálásával, a kisebb jövedelemkategóriákra vonatkozó adóterhelés csökkentésével. Ezeknek a közvetett eszközöknek a körét a LABREF adatbázis alapján határozzuk meg egyszerűsítő, de az összehasonlíthatóságot megtartó összevonásokkal. A meghatározásokban az *Európai Bizottság* (2005) 3. részét követjük, és a kiegészítő területeket a következőképpen határozzuk meg.

A munkapiaci hatású, nem munkapiaci (LMP) szakpolitikai eszközök

10. Adó- és járulékrendszer

11. Egyéb transzferek

12. Munkaszerződések feltételei

13. Öregségi és rokkantsági nyugdíj – rokkantsági ellátás

14. Béralku és a bérszabályozás

15. Migrációval és mobilitással kapcsolatos intézkedések

16. Foglalkoztatáspolitikai központi irányításának és értékelésének intézményrendszere

Adó- és járulékrendszer

Adó- és járulékrendszer. Ide értjük a személyi jövedelemadókat, valamint a munkavállalói és munkaadói társadalombiztosítási (tb) járulékfizetési kötelezettségeket, a fizetésre kötelezettek körét, a járulékkulcsok nagyságát.

Egyéb transzferek

Egyéb transzferek. Ide értjük azokat a transzfereket, amelyek a munkavállalás költségét vagy alternatív költségét befolyásolják. Az első csoportba tartoznak a rászorultsági alapú transzferek, amilyen a lakhatási (például lakbér-) támogatások és közlekedési (például ingázókra célzott) támogatások, a másodikba pedig a gyermekellátás támogatásai.

Munkaszerződések feltételei

Munkaszerződések feltételei. Ide értjük a munkaszerződések jogszabályi környezetének változásait, mindenekelőtt a szerződések típusára, a határozott és határozatlan idejű vagy más szerződések megkötéséhez és fenntartásához kötődő jogokat és kötelezettségeket, valamint

az elbocsátás lehetőségeit. Ide soroljuk még a munkaidőt érintő intézkedéseket is.

Öregségi és rokkantsági nyugdíj – rokkantsági ellátás. Ide értjük az öregségi és rokkantsági nyugdíjak elérhetőségének és kezdő nagyságának, valamint időbeli változásának szabályait, és a mindenkori nyugdíjkorhatár előtti nyugdíjazás feltételeinek alakulását.

Béralku és a bérszabályozás. Ide értjük a bérek egyeztetésének rendszerét érintő szabályozást, a közvetlen vagy közvetett bérszabályzás bármilyen formáját, a bérek szintjét meghatározó intézkedéseket az egész országra vagy annak egy részére kiterjedő jelleggel.

Migrációval és mobilitással kapcsolatos intézkedések. Ide soroljuk a külföldiek munkavállalását meghatározó szabályozás elemeit, amilyen például a szelektív bevándorlási politika vagy a külföldi végzettségek formális elismerésére tett lépések. Ide tartoznak a belföldi mobilitást érintő intézkedések is, amilyen a bérlakások és a saját tulajdonú lakások arányának befolyásolása.

Foglalkoztatáspolitikai központi irányításának és értékelésének intézményrendszere. Ide tartoznak a szakpolitika alakítását kivitelezését és értékelését végző intézmények (a szakminisztérium egésze és főosztályai, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat egésze és intézményei, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vagy újabban az Ecostat Kormányzati Hatásvizsgálati Központ) és a velük kapcsolatos változások.

A munkapiaci hatású szakpolitika hangolását befolyásolhatja – és tudatos használata estén befolyásolja is – valamely célcsoport szempontja, de főszabály szerint a népesség egészére vonatkozik.

Öregségi nyugdíj
és rokkantsági ellátás

Bérszabályozás

Mobilitás

Foglalkoztatáspolitikai
intézményrendszere

A MUNKAPIACI SZAKPOLITIKA ESZKÖZEI

A magyarországi munkapiaci szakpolitika alappilléreit az 1991. IV. törvény az úgynevezett Foglalkoztatási törvény (Flt.) határozza meg. A törvényben meghatározott szakpolitikát a magyar szaknyelvben foglalkoztatáspolitikai eszközöknek nevezzük.

Szolgáltatások

1. A munkaerőpiaci szakpolitika szolgáltatásai

A) A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat szolgáltatásai

Hogyan működnek? A munkaerőpiaci szolgáltatások elősegítik a munkanélküliek és más álláskeresők munkaerőpiaci integrálódását, és segítséget nyújtanak a munkáltatók számára a munkaerő toborzása és kiválasztása során. A szolgáltatások tehát részben információhiányt kezelnek, részben pedig fejlesztik az érintettek illeszkedési képességét, elősegítve azt, hogy az állást kereső és állást kínáló szereplők egymásra találjanak.

Munkaerőpiaci
integrálódás,
illeszkedés

*Információs hiány
és aszimmetria
csökkentés*

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? A hatékony információszolgáltatás az információs hiánynak és aszimmetriának csökkentésével növelheti a munkapiaci rugalmasságát. Ez közvetlenül, de közvetve is növelheti a foglalkoztatást, a béreket leszorítva a megnövekedett verseny hatásán keresztül. Az információs szolgáltatások folyamatos működtetést igényelnek, de az automatizált változatok esetében a fenntartási költségek jóval az egyszeri beruházás költségei alatt maradhatnak. Az információs szolgáltatások munkapiaci hatását vizsgáló hazai empirikus irodalom nem létezik. Nemzetközi eredményeket például *Calmfors* (2004) és *Martin–Grubb* (2001) közöl. Eredményeik szerint az informálásnak pozitív, de hatása nem elválasztható a szankcióktól, a hatósági működéstől.

Működés 2010 szeptemberében. A munkapiaci szolgáltatások Magyarországon a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) munkaügyi kirendeltségeinek ügyfélszolgálatain, valamint elektronikus portáljain keresztül érhetők el két fő formában.

a) *Információszolgáltatás:* az álláskereső számára eseti információk nyújtása, tájékoztatás munkavállalási lehetőségekről, képzésekről és a támogatások egyéb formáiról; ide sorolható a munkáltatók részére nyújtott munkaerő-közvetítés is.

b) *Személyre szabott ügyintézés:* személyre szabott segítségnyújtás (például intenzív tájékoztatás, tanácsadás, lehetőségek felkínálása, álláskereső segítségének, személyre szabott akciótervek) és a munkanélküliek nyomom követése. Ide tartoznak a munkanélküliek részére nyújtott pénzügyi támogatások is (például az állásinterjúra utazás költségei, egyéb álláskeresőkhöz kapcsolódó költségek fedezése stb.).

Az információk nyújtása és a személyre szabott ügyintézés több területre vonatkozhat, például a munkapiaci és foglalkoztatási információk nyújtása, a munka-, pálya-, álláskeresői, rehabilitációs, helyi (térségi) foglalkoztatási tanácsadás. A legfontosabb információs szolgáltatás a munkaközvetítés. A szolgáltatás nyújtása történhet öntájékoztató formában, közvetlen információs szolgáltatással (ilyen honlapok például a <http://www.munka.hu>, a <http://epalya.hu> és az ezt felváltó <http://eletpalya.munka.hu>, valamint a <http://eures.europa.eu>), illetve alkalmazott humánszolgáltatásokkal (álláskereső klub, munkatanácsadás stb.). Ez utóbbiak mindkét szolgáltatástípus esetében mind egyéni, mind csoportos formában adhatók. Az információ nyújtása történhet önállóan, tanácsadás, állásbörze vagy munkaközvetítés, képzésre ajánlás keretében. A szolgáltatás a kirendeltség szolgáltatást nyújtó helyein vagy külső helyszínen történhet, ilyenek például a *rehabilitációs információs centrumok*, *foglalkozási információs tanácsadó*, illetve az ezt nemzetközi szintre kiterjesztő EUROFIT-hálózat, valamint a *foglalkoztatási információs*

*Információk nyújtása
és a személyre szabott
ügyintézés*

pontok, a nemzetközi álláskeresésben segítő EURES-hálózat. A pályaválasztást és -módosítást *pályatanácsadó hálózat* segíti.⁴

A szolgáltatások egy részét az NFSZ partnereivel együttműködve vagy kiszerezve úgynevezett akkreditált szolgáltatók útján nyújtja az állás-keresőknek és a munkaadóknak.⁵ Az NFSZ szerepe a legtöbb szolgáltatás esetében nem hatósági, a munkaközvetítés esetében viszont az, mert az álláskeresési ellátás folyósításának feltétele a felkínált és megfelelő munkalehetőség elfogadása.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. Lényegi változás a vizsgált időszakban nem történt, az NFSZ alapító okiratát tartalmazó kormányrendelet megerősítette az NFSZ feladatait a szolgáltatások nyújtása terén. A szolgáltatások mindegyike elérhető a vizsgált időszakban is. *Főbb jogszabályok*

A munkaerőpiaci szolgáltatások körét az 1991. év IV. törvény (Flt.) 13/A. paragrafus 2. bekezdése határozza meg, a szolgáltatások fajtáit a 30/2000. (IX.15.) GM miniszteri rendelet sorolja fel. A munkaközvetítést a 315/2010. (XII. 27.) kormányrendelet 7. paragrafusa az NFSZ feladatai között sorolja fel.

Új jogszabályok: 315/2010. (XII. 27.) kormányrendelet Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálatról és a Foglalkoztatási Hivatal alapító okirata (Hivatalos Értesítő, 2011/9. sz. február 8. 1065–1068. o.)

Internetes források: <http://www.munka.hu/engine.aspx?page=allskeresoknek>, <http://www.munka.hu/engine.aspx?page=munkaadoknak>, <http://www.tamop261.hu/>.

B) A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat egyéb tevékenységei

Hogyan működnek? A foglalkoztatási szolgálatok egyéb, nem szolgáltatás jellegű tevékenységei általában adminisztratív jellegűek, és gyakran hatósági szerephez, illetve a szakpolitika helyi képviseléséhez kötődnek. Ennek megfelelően szerepük a szakpolitika hatékony működtetése, a programok minél hatékonyabb és jobb célba juttatása.

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? A foglalkoztatási szolgálatoknak a szolgáltatásokon túli működése önmagában, a programok közvetlen hatásán felül is segítheti a munkanélküliek álláshoz jutását, ha hatékony. Ilyen lehet az, ha a (például iskolázottságban, tapasztalatokban) különböző munkanélkülihez a megfelelő szolgáltatásokat rendel (az úgynevezett ügyfél-kategorizálás [*profiling*] segítségével). Jelentős haszna lehet annak is, ha az álláskeresést megfelelően ellenőrzi, elmaradását szankcionálja, lásd erről *Card–Kluve–Weber* (2010). Az egyéb tevékenységek hatásáról kevés információnk van. Változásuk lehetséges hatását az ÁFSZ modernizációjának értékelése vizsgálja (*Cseres–Gergely–Scharle*, 2010). Az eredmények szerint a modernizáció pozitív hatásában a szolgáltatások fejlőd-

⁴ A TÁMOP 2.2 első időszakában elkészült az életpályatanácsadás (*Lifelong Guidance*) szakmai protokollja. 2010. szeptembertől működik a Nemzeti Pályaorientációs Portál, mely az élethosszig tartó pályaorientációs integrált pályainformációs felülete (<http://eletpalya.munka.hu/>).

⁵ Az OFA által végrehajtott TÁMOP 2.6.1. *Az akkreditációs rendszerének kialakítása* című kiemelt európai uniós projekt 2010. december 31-én lezárult. A projekt közreműködői a munkaerőpiaci szolgáltatásokat biztosító civil szervezetek aktív bevonásával dolgozták ki a szolgáltatásokat, és alakították ki az akkreditációs rendszer bevezetéséhez szükséges szakmai feltételrendszert, valamint 48 munkaerőpiaci szolgáltatás definícióját és standardját. Részleteket a projekt honlapja közöl (<http://www.tamop261.hu/>).

Adminisztratív jelleg,
hatósági szerep

Ügyfél-kategorizálás,
ellenőrzés, szankcionálás

dése közrejátszhat, de nem különíthető el. Magyarországon a szankciók fokozását próbálta ki és dokumentálta *Micklewright–Nagy* (2005). Eredményeik a megnövelt, de a nemzetközínél még így is jelentősen gyengébb szankciók mellett, a nemzetközínél korlátozottabb hatásokat mutatnak. *Működés 2010 szeptemberében*. A foglalkoztatási szolgálat egyéb tevékenységeinek három területe a következő.

Nyilvántartás, koordinálás, ellenőrzés, értékelés, döntéshozatal

1. *A munkapiaci eszközök adminisztrációja*: ezen eszközökben érintett munkáltatók és szolgáltatást nyújtók nyilvántartása/koordinálása, a munkapiaci eszközök kezeléséhez, működtetéséhez kapcsolódó tevékenységek – például tervezés, koordinálás, ellenőrzés, értékelés, döntéshozatal, valamint egyéb tevékenységek, amelyek közvetlenül kapcsolódnak az munkapiaci eszközök biztosításához, de amelyek nem köthetők egyetlen meghatározott eszközhöz sem.

2. *A munkapiaci támogatások adminisztrációja*: a támogatások kifizetéséhez és adminisztrációjához kapcsolódnak, és/vagy a más hatóságok által végzett kifizetések és adminisztrációs tevékenységek NFSZ általi ellenőrzésével kapcsolatosak. Ide tartozik többek között a kedvezményezettek regisztrációja és ellenőrzése (ahol nem kapcsolódik közvetlenül az álláskereső folyamat ellenőrzéséhez) és a juttatások kifizetése, a kérelmek jóváhagyása.

3. *Egyéb szolgáltatások/tevékenységek*: a foglalkoztatási szolgálat azon szolgáltatásait, tevékenységeit és általános költségeit foglalja magában, amelyek nem szerepelnek az LMP-adatbázis más kategóriáiban. Ilyen például foglalkozás-egészségügyi vizsgálat, bérgarancia-támogatás, külföldiek magyarországi munkavállalásának engedélyezése.

Álláskeresői terv, álláskeresői megállapodás – 2010 végéig kötelező

Az ügyfelekkel való kapcsolattartás fontos állomásai a kapcsolatfelvétel után az álláskeresői terv kialakítása az álláskereső igényei és jellemzői alapján, jogosultság és igény esetén a folyósítható pénzügyi ellátás megállapítása, az álláskereső során a kapcsolattartás, végül pedig a kapcsolat lezárása, illetve folytatása a szociális jellegű ellátások terén (jelenleg: közmunka, foglalkoztatást helyettesítő támogatás vagy rendszeres szociális segély). 2010. december 31-ig a kapcsolatfelvétel után keletkezett álláskeresői megállapodás kötelező erejű volt az ellátásban részesülők számára, annak megszerzése az álláskeresők járadékának megvonásával járt. A megállapodás után az álláskeresőnek az adott kirendeltség által meghatározott időközönként, de legalább háromhavonta jelentkeznie kellett a kirendeltségen, és számot kellett adnia álláskereső tevékenységéről. Az együttműködési megállapodás megkötése nemcsak az álláskeresők, de a munkaügyi kirendeltség más ügyfelei (például rehabilitáltak) számára is kötelező erejű volt.

Hét helyett húsz munkaügyi központ, rövidebb kötelezettség nélküli időszak

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. 2011. január 1-jétől a hét önálló költségvetésű regionális munkaügyi központ megszűnt, a belőlük kialakított húsz munkaügyi központ a megyei kormányhivatalok

szakigazgatási szerveiként működik tovább. A munkaügyi központok szervezetében jelentős változás, hogy a munkatársak mintegy felének a munkaidejét 2011 szeptemberétől közmunkákkal kapcsolatos teendők kötik le.

2011. január 1-jétől az álláskeresői megállapodás intézménye megszűnik, azonban célszerű (de nem kötelező) az együttműködés egyes lépéseit továbbra is tervezni és dokumentálni. A rehabilitációs járadékra jogosulttal azonban továbbra is kell rehabilitációs megállapodást kötni.

Főbb jogszabályok

A regisztrált munkanélküliekkel (nyilvántartott álláskeresőkkel) kapcsolatos teendőket az 1991. évi. IV. törvény (Flt.) tartalmazza.

Új jogszabályok: 315/2010. (XII. 27.) kormányrendelet a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálatról feladatairól, költségvetését meghatározza a 2010. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről. A munkaügyi központok átalakulásáról szóló alapító okiratokat a Hivatalos Értesítő 2011. 9. száma tartalmazza. 2/2011. (I. 14.) NGM rendelet az álláskeresőként való nyilvántartásba vételről, valamint a nyilvántartásból való törlésről

Internetes források: <http://www.munka.hu>.

Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök (LMP-eszközök)

2. Képzések

Hogyan működnek? A képzési programok célja az, hogy az állami finanszírozású képzés keretében korábban nem meglévő, a munkapiacra értékesíthető, a munkába lépési és munkában maradási esélyt növelő, magasabb bért lehetővé tevő készségekkel lássa el a résztvevőket.

Hogyan hatnak a foglalkoztatásra? A képzés akkor hathat a foglalkoztatásra, ha az átadott ismeretanyag releváns, a munkapiacra keresett, a képzésben részesülő fél pedig a tananyag elsajátítására alkalmas. Ebben az esetben tartósan megnöveli a résztvevő esélyét az állásba jutásra és esetleg a korábrinál nagyobb bér elérésére, ami tartósan növelheti a foglalkoztatást folyamatos költségvetési teher nélkül. *Kluve* (2010) szerint a képzési programok az aktív eszközök más eszközeinél kevésbé hatékony formái, amennyiben nem javítják érezhetően a résztvevők munkapiaci esélyeit, *Card–Kluve–Weber* (2010) a programokat hosszabb időtávon is vizsgáló elemzése azonban árnyalja a képet: megmutatja, hogy megfelelően célzott képzéseknek lehet kedvező – de inkább hosszabb idő alatt bontakozó – hatásuk. Több mint egy évtizede a képzési programok hatásának empirikus elemzését Magyarországon *O’Leary* (1998) végezte el, egy ehhez hasonló elemzést a közelmúltban *Csoba–Nagy–Szabó* (2010) készített (lásd még a *Közlelkép* 4. fejezetét). A képzési programok hatásáról szól *Galasi–Nagy–Lázár* (1999) írása is. A hazai eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált képzési programok kismértékben javították

A cél: a munkapiaci esélyek növelése

a résztvevők munkapiaci esélyeit, azonban egyik kutatás sem követte a résztvevőket olyan hosszú ideig, amilyen időtávon *Card-Kluve-Weber* (2010) jelentősebb pozitív munkapiaci hatásokat talált.

Működés 2010 szeptemberében (2010. július-augusztus). Képzési támogatásra a valamely veszélyeztetett csoportba tartozó álláskereső, munkában állók, illetve inaktívak jogosultak. A támogatás a munkaügyi központtól igényelhető. Formája lehet keresetpótló juttatás (munkában állók esetében keresetkiegészítés) a képző intézmény által megállapított képzési költség és vizsgadíj, valamint képzéshez kapcsolódó szállás, ételmezés és a helyi, illetve helyközi utazás költsége.

A képzés lehet a munkanélküliek foglalkoztatását elősegítő vagy a munkaviszonyban állók munkahely-megtartó képzése. A képzéseket állami és piaci szolgáltatók nyújtják.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A vizsgált időszakban a képzések szerkezetében és elérhetőségében nem volt változás, a jövőre nézve azonban több fontos döntés született.

Átalakult a képzést biztosító intézményhálózat. A kilenc, korábban önálló regionális képzőközpont 2011. december 18-i hatállyal a Budapesti Munkaerő-piaci Intervenciók Központtal (BMIK) mint általános jogutóddal történő egyesítés (beolvadás) révén megszűnik. A BMIK elnevezése 2011. június 30-tól Türr István Képző és Kutató Intézetre változott, és ezt követően általános és egyetemes jogutódként látja el a beolvadó költségvetési szerv közfeladatait a képzés, területi, társadalmi felzárkózás, illetve közfoglalkoztatással összefüggő feladatok terén.

Az európai uniós források felhasználásának átrendeződésével (lásd erről a többi eszközt és a komplex programok leírását) már 2011-től igen nagy hangsúly kerül a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 2. prioritása: az alkalmazkodóképesség javításán belül a képzési programokra, melyeket (az 1. prioritás programjaival ellentétben) főként nem a munkaügyi szervezet, hanem a Humán-erőforrás Program Irányító Hatósága (HEP-IH) bonyolít le.

Főbb jogszabályok

A foglalkoztatást elősegítő képzések támogatását a 1991. évi IV. törvény (Ft.) 14. paragrafusa és a 6/1996. (VII. 16.) MÜM-rendelet 1. paragrafus szabályozza.

Új jogszabályok: A képzőközpontok rendszerét 3/2011. (II. 11.) KIM-rendelet, és a módosításáról szóló 19/2011. (VI. 24.) KIM-rendelet 6. paragrafus szól. A TÁMOP 2. prioritásának akciótervét a 1013/2011 kormányrendelet fogadta el.

Internetes források: http://www.munka.hu/engine.aspx?page=allaskezesoknek_kepzes, http://www.munka.hu/engine.aspx?page=munkaadoknak_kepzes, <http://www.tkki.hu>.

3. Munkahelyi rotáció és állásmegosztás

Hogyan működik? Ezek az intézkedések egy munkanélküli vagy más, a célcsoportok valamelyikéhez tartozó személy munkába állását támogatják azáltal, hogy lehetővé teszik számára egy már dolgozó személy által teljesített munkaórák egy részének ledolgozását.

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? Ez az eszköz akkor növelheti a foglalkoztatás mértékét, ha sikerül az érintettet munkába vonni, és ez nem jár más munkavállalók állásának elvesztésével. Ez akkor lehetséges, ha az érintett munkakör osztható, az érintettek érdekeltek a megosztásban, és megelégednek a fizetés rájuk jutó részével. Ha a béralkalmazkodás az érintett piacon az elsődleges munkahely-növelő hatást semlegesíti *Layard–Nickell–Jackman* (1991), akkor a gazdaság egészére vagy szegmentált piacokra kiterjedő állásmegosztás nem hatásos foglalkoztatáspolitikai eszköz. A kisebb és integrált munkapiacok, illetve merev bérek esetén a hatás nem egyértelmű.

Működés 2010 szeptemberében. A magyarországi aktív foglalkoztatási eszközök között 2010 végéig nem létezett olyan eszköz, ami ide sorolható. *Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között.* 2011. január elsejétől a munkaadónak a 27 százalékos helyett 20 százalékos mértékű tb-járulékot kell fizetnie a jogosult munkavállaló után, és legfeljebb a minimálbér kétszeresének megfelelő járulékalap után, ha tgyás, gyes vagy gyed ellátásban részesült, gyermekgondozási szabadságról (2010. december 31-ét követően) visszatérő munkavállalót alkalmaz meghatározott módon. A támogatás feltétele, hogy a visszatérést követően heti 20–20 órára osztsák fel a meglévő állást két részmunkaidős munkaviszonyra a visszatérő munkavállaló és a távolléte idejére e célból foglalkoztatott (vagy annak távozása esetén más) munkavállaló között. Ezeknek a feltételeknek legalább egy évig fenn kell állni. A kedvezmény legfeljebb három évig jár, és más kedvezménnyel nem vonható össze.

Főbb jogszabályok

Start-törvény (2004. évi CXXIII. törvény) 8/B. paragrafus.

Új jogszabályok: 2010. évi CXXIII. törvény az adótörvényekről.

4. Foglalkoztatásösztönzés

Hogyan működik? A foglalkoztatásösztönzés célja a nem dolgozók egy meghatározott célcsoportjának munkába vonása, vagy egy már dolgozó munkában tartása munkaköltsége egy részének vagy egészének finanszírozása, illetve egyéb, a foglalkoztatással összefüggő költség mérséklése által.

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? Az eszköz elsődleges hatása az, hogy a támogatás hatására a munkaadók a korábbinál olcsóbban tudnak állást kínálni a célcsoport tagjai számára, ezért foglalkoztatási rátájuk megnö-

*A siker feltétele:
munkába állítás mások
kiszorítása nélkül*

*Tb-járulék-kedvezmény
állásmegosztás esetén*

*Csökkenő terhek
a támogatottak után*

het a támogatás idején. A második, közvetett de hosszú távon fontosabb hatás az, hogy a célcsoport tagjai sok esetben a támogatott munka révén beléphetnek a munkapiacra, ami hátrányos helyzetük miatt sokszor másként nem lenne lehetséges. A foglalkoztatás során az alkalmazott és a munkaadó is megismeri az alkalmazott képességeit, így a foglalkoztatásra gyakorolt hatás a támogatás folyósításának megszűnése után is megmaradhat. A hatás erősen függ a piac viszonyaitól és magának a támogatásnak a szabályozásától is, azon belül főként annak célzásától és kiszorítási hatásától. Több mint egy évtizede a működő bértámogatási programok hatásának empirikus elemzését Magyarországon *O'Leary* (1998) végezte el, egy ehhez hasonló elemzést a közelmúltban *Csoba-Nagy-Szabó* (2010) készített (lásd még a *Közéletkép* 4. fejezetét). A szerzők megállapítják, hogy számításaikban a bértámogatások jelentős pozitív hatása elsősorban nem a programnak köszönhető, hanem annak, hogy a program az átlagosnál jelentősen jobb foglalkoztatási esélyű ügyfeleket támogatja. A munkahelyek megőrzését célzó programok hatássóságáról hazai empirikus tanulmány még nem létezik. A 2008 utáni válság során alkalmazott eszközök hatását *OECD* (2009) korlátozottan várta.

Munkaerőköltség-támogatások a munkaerő-felvétel és a munkahely-megtartás ösztönzésére

Működés 2010 szeptemberében. A foglalkoztatásösztönzés igen sok csatornán keresztül valósulhat meg, két fő módozattal: a munkaerő-felvétel és a munkahelymegtartás ösztönzésével. A támogatások között szerepelnek a munkaerőköltségéhez hozzájáruló támogatások (bértámogatás, bérköltség-támogatás, járulékkedvezmény, ide értve a *Start*, *Start-extra*, *Start-plusz* és a *Start-régió* programokat is), a munkavégzés bizonyos módjait támogató kedvezmények (például távmunka), illetve a munkavégzéshez kapcsolódó költségeket mérséklő támogatások (például a csoportos személyszállítás és a helyközi utazási támogatása). A támogatásokat a munkaügyi központok kezelik, igényelni és pályázni is náluk lehet, de a támogatás, például a járulékkedvezmény közvetett formában is megvalósulhat (ilyen a *Start-kártya*).

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között

– 2011-től megszűnik *Start-régió*, ami az *Start-extra* kártya keretében a rendelkezésre állási támogatásra (RÁT) jogosult munkavállalók után lehetett érvényesíteni. Átmenetileg azonban a munkaügyi központtal 2011. január 1-jét megelőzően megkötött megállapodás annak lejártáig igénybe vehető.

– A *Start*-programokban 2011. január elsejétől a részmunkaidős munkavállalók is részt vehetnek.

– A *Start-extra* igénybevételeinek feltételei 2011-ben szigorodtak: a kiváltásra a tartós munkanélküliek mellett csak azok az alapfokú végzettségűek és 50 év felettiiek jogosultak, akik a kártya igénylésének időpontját megelőzően legalább három hónapal álláskeresőként regisztráltak.

– Az új *Start-plusz* és *Start-extra* kártyák legkésőbb 2011. december 31-ig igényelhetők, ezek alapján a munkaadót legfeljebb 2013. december 31-ig illeti meg a járulékkedvezmény.

Főbb jogszabályok

A foglalkoztatásösztönző támogatások jogszabályi hátterét a 1991. évi IV. törvény (Ft) 11. paragrafusa, 18. paragrafusa, a 6/1996. (VII.16.) MüM-rendelet 11. paragrafusa, 18. paragrafusa, 39/1998. (III.4.) kormányrendelet és a 2004. évi CXXIII. törvény (Start-törvény) adja.

Új jogszabályok: 1013/2011. (I. 19.) kormányhatározat a Társadalmi Megújulás Operatív Program 2011–2013. évekre szóló akciótervének jóváhagyásáról, benne a TÁMOP 1.2.1 projekt részleteivel; 2011. évi CV. törvény egyes munkaügyi tárgyú és más kapcsolódó törvények jogharmonizációs célú módosításáról; 2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról; 27/2010. (XII. 31.) NGM-rendelet a nemzetgazdasági miniszter szabályozási feladatkörébe tartozó egyes miniszteri rendeleteknek a fővárosi és megyei kormányhivatalok felállításával összefüggő módosításáról.

Internetes források: http://www.munka.hu/engine.aspx?page=ma_tamogatas, http://www.munka.hu/engine.aspx?page=ak_tamogatasok, http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop121

5. Védett foglalkoztatás és rehabilitáció

Hogy működik? Az ezzel kapcsolatos programok célja az, hogy a foglalkoztatás speciális körülményeinek és a megfelelő szolgáltatások biztosításával a megváltozott munkaképességűek meglévő munkavégző képességét fejlessze, megkönnyítse a munkapiacra való visszatérést vagy a munkahelyük megtartását.

Hogy hathat a foglalkoztatásra? A rehabilitáció elsődleges hatása az, hogy feltárja és fejleszti a megváltozott munkaképességűek olyan készségeit, amelyek a munkavégzés alapjaként szolgálhatnak. Hozzájárulhat az előítéletességből vagy információhiányból adódó diszkrimináció csökkentéséhez is. A sikeresen rehabilitáltak képesek lehetnek a nyílt munkapiacra elhelyezkedni, illetve speciális munka támogatása keretében elhelyezkedni. A rehabilitáció megfelelő alkalmazása sok esetben önállóvá teheti a megváltozott munkaképességűeket, akik ép társaikkal azonos teljesítményt tudnak nyújtani – ez hosszú távon tartós költségvetési teher nélkül növelheti a foglalkoztatást. A védett foglalkoztatás, a rehabilitáció egyes formáinak hatásait Magyarországon Scharle (2011) hasonlította össze: eredményei szerint a védett szervezetek bér- és egyéb költségeinek szubvenciója lényegében nem, míg a nonprofit szolgáltatók rehabilitációs szolgáltatásai érdemben növelik a résztvevők elhelyezkedési esélyeit.

A rehabilitáció önállóvá teheti a megváltozott munkaképességűeket

Munkaeszközök fizikai átalakítása, mentorok alkalmazása

Bértámogatás és foglalkozási rehabilitációs támogatás

A kiemelt projekt lebonyolítói a munkaügyi központok illetékes kirendeltségei

Hogy működött korábban? A védett foglalkoztatás és rehabilitáció a következőképpen válik szét a hazai gyakorlatban:

Védett foglalkoztatás: azok a védett munkahelyi intézkedések tartoznak ide, amelyek célja a nyílt munkapiacra történő integrációra való felkészítés: például a munkahely vagy a munkaeszközök fizikai átalakítása, mentorok vagy más szakképzett segítők alkalmazása.

Rehabilitáció: tanácsadás, képzés, fejlesztés, ami segíti a fogyatékhöz vagy az állapothoz való alkalmazkodást, fejleszti a munkába állást vagy a rendszeres képzést lehetővé tevő készségeket, és végül segít megtalálni és megtartani a megfelelő munkakört és munkahelyet is.

A védett foglalkoztatás Magyarországon történhet úgynevezett védett szervezetben vagy kiemelt tanúsítvánnyal rendelkező (akkreditált) rehabilitációs foglalkoztatónál.⁶ Mindkét szervezetben előírás, hogy a dolgozók jelentős hányada megváltozott munkaképességű legyen. A rehabilitáció költségéhez az állam kétféle módon járul hozzá: a bértámogatás a munkabér és járulékainak 40 százalékatól 100 százalékáig terjedhet, és a munkába helyezéshez, illetőleg a munkahely megtartásához, továbbá a foglalkozási rehabilitációhoz, valamint a munkahelyi segítő személy foglalkoztatásához lehet nyújtani. A foglalkozási rehabilitációs támogatás másik eleme a költségkompenzációs támogatás, ez azoknak a – megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásához közvetlenül kapcsolódó – elismert és igazolt költségeknek a részleges megtérítésére irányul, amelyek egészséges munkavállalók foglalkoztatása esetén nem merülnének fel. Ezt csak védett foglalkoztató igényelheti. A bértámogatás megállapításáról – kérelem alapján – a munkaügyi központok kirendeltségei döntenek.

A rehabilitációt egyfelől európai uniós programokban, másfelől nonprofit szervezetek eseti pályázatain keresztül támogatja az állam. A TÁMOP 1.1.1. Megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése elnevezésű kiemelt projekt szolgáltatásokkal és támogatási formákkal segíti a munkapiacra való be-, illetve visszajutást, valamint a munkahelyek megtartását. A kiemelt projekt lebonyolítói a munkaügyi központok illetékes kirendeltségei. A rehabilitáció folyamata szorosan összefügg a 50–79 százalékos egészségkárosodás esetén folyósított rehabilitációs járadékkal, amelyet a 13. Öregségi és rokkantsági nyugdíj – rokkantsági ellátás pontban tárgyalunk.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációját bevezetése óta (2005. november 1-től) 2010. december 31-ig a Foglalkoztatási Hivatal végezte. Ezt a feladatot 2011. január 1-től a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal (NRSZH) látja el a költségvetési támogatásokkal kapcsolatos feladatokkal együtt.

⁶ Akkreditált munkaadónak nevezzük azt a munkáltatót, amely olyan speciális akkreditációs eljáráson jut túl, amely révén alkalmassá válik megváltozott munkaképességűek foglalkoztatására, illetve amely során akkreditációs (azaz alap vagy rehabilitációs, illetve kiemelt vagy feltételes) tanúsítványt szerez.

Főbb jogszabályok

177/2005. (IX. 2.) kormányrendelet a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatásáról; 15/2005. (IX. 2.) FMM-rendelet az FH rehabilitációs feladatairól; a 176 /2005. (IX. 2.) kormányrendelet a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációjának, továbbá az akkreditált munkáltatók ellenőrzésének szabályairól; és a 14/2005. (IX. 2.) FMM-rendelet a rehabilitációs akkreditációs eljárás és követelményrendszer szabályairól.

Új jogszabályok: 121/2011. (VII. 15.) kormányrendelet a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatásáról szóló 177/2005. (IX. 2.) kormányrendelet módosításáról, 332/2010. (XII. 27.) kormányrendelet a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal feladatainak megállapításával összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról; 46/2011. (VII. 15.) NEFMI rendelet a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatás megállapításának részletes szabályairól szóló 15/2005. (IX. 2.) FMM rendelet módosításáról; 25/2010. (XII. 30.) NEFMI-rendelet a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal feladatainak megállapításával összefüggő egyes miniszteri rendeletek módosításáról.

Internetes források: http://www.munka.hu/engine.aspx?page=matamogatas&switch-content=matamogatas_megvaltozott_munkakepz_091026&switch-zone=Zone1&switch-render-mode=full; http://www.orszi.hu/html/pdf/tajekoztatok/Megvaltozott_munkakepessegek_foglalkoztatasanak_tamogatasa_2011.pdf

6. Közvetlen munkahelyteremtés

Hogyan működik? Ezek a programok új, rendszerint közhasznú munkahelyeket hoznak létre tartós munkanélküliek vagy más, nehezen munkát találó embereknek. A programok jellemzően a közszférában vagy a nonprofit szektorban teremtenek állásokat, de közcélú projektek vagy a magánszektorban működő hasonló programok is mindenféle megkülönböztetés nélkül tartozhatnak ide. Így a különböző közfoglalkoztatási programok, valamint a (korábbi) közcélú, közhasznú és közmunka is. *Hogyan hathat a foglalkoztatásra?* A közvetlen munkahelyteremtés elsődleges munkapiaci hatása az, hogy a közvetlenül létrehozott állami munkahelyen dolgozó állásban van, és foglalkoztatottnak számít. Ugyanakkor az ilyen jellegű munkavégzés közvetett és talán legfontosabb munkapiaci hatása az lehet, hogy az érintett személy beléphet a nyílt munkapiacra. Az munkapiaci integráció feltétele az, hogy azt megfelelő szolgáltatások és támogatások segítsék, a végzett munka jellege pedig ezt lehetővé tegye – többek között azzal, hogy releváns munkatapasztalattal szolgáljon. Több mint egy évtizede a működő közmunkaprogramok hatásának empirikus

*Főleg a közszférában
vagy a nonprofit
szektorban teremtenek
állásokat*

*A siker feltétele:
munkapiaci integráció*

Út a munkához, közhasznú foglalkoztatás, közmunkaprogramok

Négypilléres új közfoglalkoztatási program

Új speciális jogviszony: közfoglalkoztatási jogviszony közfoglalkoztatási bérrel

elemzését Magyarországon *O'Leary* (1998) végezte el, egy ehhez hasonló elemzést a közelmúltban *Csoba–Nagy–Szabó* (2010) készített (lásd még a *Közlelkép* 4. fejezetét). Az Út a Munkához programot elemzi *Budapest Intézet–Hétfa* (2011). Ezek egyike sem talált pozitív foglalkoztatási hatást a vizsgált időtávon.

Működés 2010 szeptemberében. 2010. december 31-éig a közcélú munka Út a munkához néven bevezetett rendszere működött. Ennek keretében szociális alapon járó bérpótló juttatást (rendelkezésre állási támogatást) az igénylők csak akkor kaphatták meg, ha álláskeresőként nyilvántartásba kerültek, és együttműködtek a munkaügyi központokkal, és a felajánlott, ideértve a közcélú munkalehetőséget is elfogadták. 2010 végéig létezett a közhasznú foglalkoztatás, és működtek nagyobb horderejű közmunkaprogramok is.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A közfoglalkoztatás korábbi rendszerét 2011-től kezdődően új támogatási rendszer váltotta fel. Megszűnt a közmunkaprogram, a közcélú munka, valamint a közhasznú munkavégzés, és helyükbe négypilléres új közfoglalkoztatási program lépett. A pillérek: rövid időtartamú közfoglalkoztatás támogatása, hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás támogatása, közfoglalkoztatás mobilitását szolgáló támogatás és országos közfoglalkoztatási program támogatása.⁷ Közfoglalkoztató – az államon túl – lehet többek között önkormányzat, egyház, szociális szövetkezet és néhány nevesített területen (vízirtásulat, erdőgazdálkodás, vasútipályafenntartás) működő gazdálkodó szervezet. E program szakmai felügyelete a 2011 első felében a Nemzetgazdasági Minisztériumhoz tartozott. 2011. július 1-jétől a közfoglalkoztatás szakmai irányítását a Belügyminisztérium vette át. 2011. szeptember 1-jével a közfoglalkoztatás jogi keretei a munkanélküli-ellátás átalakulásához igazodnak. Új speciális jogviszony jött létre, a közfoglalkoztatási jogviszony, amely ezzel a közfoglalkoztatottakat több tekintetben (ilyen a legkisebb kereset) kiemeli a munkatörvénykönyv hatóköréből. A korábbi bérpótló juttatást felváltotta a foglalkoztatást helyettesítő támogatás.

A közfoglalkoztatás alanyainak foglalkoztatásához különféle támogatások igényelhetők. Támogatást a közfoglalkoztató rövid és hosszú távú közfoglalkoztatáshoz, országos közmunkaprogramhoz igényelhet. Támogatható még az úgynevezett közhasznú kölcsönző, aki bizonyos feltételekkel – a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülő foglalkoztatása mellett – az érintett képzését és mentorálását is vállalja. Ezekben az esetekben a támogatás legalább a legkisebb közfoglalkoztatási bér fizetése mellett valósul meg. Támogatható még a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők foglalkoztatása a nyílt piacon bármely munkaadónál, legalább az általános, a nyílt piacon érvényes minimálbér fizetése mellett, továbbfoglalkoztatási kötelezettséggel.

⁷ A közfoglalkoztatásért felelős miniszter a rövid időtartamú, a hosszabb időtartamú, valamint az országos közfoglalkoztatási támogatási formákra mintaprogramokat indíthat. A jelenleg tervezés alatt álló és elindított mintaprogramokban a következő tevékenységek végezhetők: belvízelvezetés, mezőgazdasági projekt, kazánprogram, illegális hulladék-lerakóhelyek felszámolása, mezőgazdasági földutak rendbetétele, közúthálózat javítása, téli foglalkoztatás.

Főbb jogszabályok

A 2010. december 31-ig tartó állapotot a 23/2001. kormányrendelet a „Közfoglalkoztatáshoz nyújtandó támogatásokról” szabályozza. A 2011-es pénzügyi mozgásteret a „2010. évi CLXIX. törvény a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetéséről” adja meg.

Új jogszabályok: A 2011. január 1. utáni szabályokat a (375/2010. (XII.31.) kormányrendelet a közfoglalkoztatáshoz nyújtható támogatásokról, a 2011. szeptember 1. utáni szabályokat a 2011. évi CVI. törvény határozza meg, egyben számos vonatkozó jogszabályt módosít, köztük az Ft-t és a Mt-t. További szabályozás található: 170/2011. (VIII. 24.) kormányrendelet a közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér megállapításáról és 171/2011. (VIII. 24.) kormányrendelet a közfoglalkoztatással összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról.

Internetes forrás: http://www.munka.hu/engine.aspx?page=nfsz_kozfoglalkoztatasa

7. Vállalkozásindítás ösztönzése

Hogyan működik? Az álláskereső vállalkozóvá válását elősegítő aktív eszköz célja vállalkozói készségük, hajlandóságának előmozdítása, saját vállalkozás, illetve vállalkozói tevékenység beindítására való ösztönzése meghatározott célra fordítható pénzbeli juttatással.

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? A sikeresen vállalkozóvá váló munkanélküli csökkenti a munkanélküliek számát, és növeli a foglalkoztatottakét saját maga, esetleg mások foglalkoztatásával is. A támogatási forma O’Leary (1998) értékelése szerint hozzájárult a támogatottak munkapiaci helyzetének javulásához. Galasi–Lázár–Nagy (2003) számításai szerint a legjobb elhelyezkedési mutatót a vállalkozóvá válási támogatásban részesülőknél találták. Az eredményeket azonban mindkét esetben jórészt a támogatottak átlagosnál jobb összetétele magyarázta.

Működés 2010 szeptemberében. A vállalkozóvá válási támogatás célcsoportjába tartozhatnak olyan, nyilvántartott álláskereső és rehabilitációs járadékban részesülő személyek, akik önmaguk foglalkoztatását egyéni vállalkozás keretében vagy gazdasági társaság – személyesen közreműködő – tagjaként vagy bizonyos típusú mezőgazdasági őstermelőként oldják meg.

A támogatás formája pályázati eljárás alapján visszatérítendő vagy vissza nem térítendő kamatmentes tőkejuttatás és/vagy a kötelező legkisebb munkabér összegéig terjedő vissza nem térítendő támogatás, illetve a vállalkozói tevékenység folytatásához és megkezdéséhez szükséges szaktanácsadás költségei.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A támogatás lényegében évek óta változatlan formában működik, a vizsgált időszakban sem volt változás.

A vállalkozóvá válás csökkentheti a munkanélküliek számát

Önfoglalkoztatás egyéni vállalkozóként vagy gazdasági társaság tagjaként vagy mezőgazdasági őstermelőként

Főbb jogszabályok

A támogatást a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló az 1991. évi IV. törvény 17. paragrafusa, illetve a foglalkoztatást elősegítő támogatásokról, valamint a Munkaerő-piaci Alapból foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésére nyújtható támogatásról szóló 6/1996. (VII. 16.) MüM-rendelet 10. paragrafusa szabályozza.

Internetes forrás: http://www.munka.hu/engine.aspx?page=ak_tamogatások.

Támogatások

8. Munkanélküliségi (álláskeresési) ellátások és támogatások

Hogyan működik? A pénzbeli munkanélküli-ellátás célja, hogy az egyének kieső munkabérét vagy jövedelmét készpénzzel pótolja, amennyiben az érintett képes munkát vállalni és rendelkezésre is áll, de nem talál megfelelő munkahelyet. A munkanélküli-ellátásra való jogosultság általában feltételhez kötött; az kaphatja, aki aktívan keres munkát, de néhány speciális esetben – például időse munkavállalók – a feltételeken könnyíthetnek.

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? A munkájukat elvesztőknek általában jó néhány hónap jövedelemkieséssel kell számolniuk, ha az elvesztettnél nem kívánnak jelentősen kedvezőtlenebb új állást vállalni. A munkanélküli-ellátás hatása nem egyértelmű: munka nélkül járó jövedelmet biztosít, ami csökkenti a munkavállalási hajlandóságot. A megfelelő szintű és megfelelő ideig tartó ellátás mellett ugyanakkor hatékonyabban lehet állást keresni, így csökkenhet a munkanélküliség hossza, növekedhet a foglalkoztatottság, és a munkavállaló – munka közötti illeszkedés jobb lehet, mint ellátás nélkül. Az ellátások hatásáról lásd *Galasi–Nagy (2002), Micklewright–Nagy (1995), Köllő–Nagy (1995), Wolff (2001)* munkáit. Ezek a kutatások azt mutatták, hogy a járadékos vagy segélyezési időszak rövidítése egyáltalán nem, vagy csak kismértékben növelte a munkakínálatot, miközben az ellátottak jövedelmi helyzete lényegesen rosszabb lett. *Működés 2010 szeptemberében.* Az ellátások két formáját különböztetjük meg.

1. *Munkanélküliségi járadék:* a juttatást olyan (volt) dolgozók kapják, akik jogosultak valamilyen munkanélküli-biztosítási programra. Általában csak korlátozott időre fizetik.

2. *Munkanélküliségi segély:* a juttatást olyan dolgozók kapják, akiknek nincs munkanélküli-biztosításuk (nincs elég jogszerező idejük vagy már kimerítették), vagy már túllépték az álláskeresési járadék jogosultság idejét. Ez a segély általában rászorultság esetén fizethető.

2005. november 1-jétől 2011. augusztus 31-ig az álláskeresők ellátását az álláskeresési járadék és az álláskeresési segély háromféle típusa biztosította. Ezek alapvetően biztosítási típusú ellátások voltak, ame-

A segélyezési időszak rövidítése csak kismértékben növeli a munkakínálatot, az ellátottak jövedelmi helyzetét lényegesen rontja

lyek szociális elemeket is tartalmaztak: ilyen az álláskeresői járadék és az álláskeresői segély. Mindkét juttatás adminisztrációját a munkaügyi kirendeltségek végezték. A szociális ellátás a 2000-es évek során fokozatosan eltolódott a munkakeresés, de legalább a munkaügyi központtal vagy más intézménnyel való kötelező kapcsolattartás irányába, és ez ma is így van. Ez az ellátási forma közvetlen kapcsolatban áll a közfoglalkoztatás jelenlegi változatával, és az önkormányzatok intézik azzal együtt, hogy a jogosultnak (a rendszeres szociális segélytől eltekintve) a munkaügyi kirendeltségekkel kell együttműködnie. Az ellátások jellemzőit az 1. táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat: Az álláskeresői és az aktív korúak ellátásának főbb jellemzői
2010. szeptember 1. és augusztus 31. között*

Megnevezés	Jogosultsági feltétel	Minimum	Maximum
Álláskeresői járadék			
I. szakasz (folyósítási idő fele, legfeljebb 91 nap)	Négy éven belül legalább 365 nap jogosultsági idő (munkaviszony, egyéni, társas vállalkozó, aki vállalkozói járulékkifizetési kötelezettségének eleget tett)	Járulékalap 60 százaléka, legalább a jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 60 százaléka: 46 800 Ft/hó - 1560 Ft/nap	Járulékalap 60 százaléka, legfeljebb a jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 120 százaléka: 93 600 Ft/hó - 3120 Ft/nap
II. szakasz (jogosultságból hátralévő idő, legfeljebb 179 nap)	Négy éven belül több mint 365 nap jogosultsági idő	Jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 60 százaléka: 46 800 Ft/hó - 1560 Ft/nap	
Álláskeresői segély			
I. típus: 90 nap, 50 év felett 180 nap	Legalább 180 napi álláskeresői járadékra jogosult, azt kimerítette, de nem talált munkát	A minimális bér 40 százaléka: 31 200 Ft/hó - 1040 Ft/nap	
II típus: 90 nap	A megelőző négy évben legalább 200 napot és legfeljebb 365 napot töltöttek munkaviszonyban		
III típus: a nyugdíjkorhatár megszerzéséig tartó időszak, de legfeljebb 5 év	Az öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséhez legfeljebb öt év hiányzik, és legalább 140 napig álláskeresői járadékában részesültek, amit kimerítettek		
<i>Rendelkezésre állási támogatás</i> (2010. december 31-ig)	Több, a munkavállalás korlátozottságára utaló feltétel, elégséges jövedelem hiánya, álláskeresői ellátás kimerítése, a képzettségnek megfelelő munka elfogadása és a megelőző egy évben az ÁFSZ/NFSZ-szel való együttműködés	<i>Az öregségi nyugdíj</i> legkisebb összege: 28 500 Ft/hó	
<i>Bérpótló juttatás</i> (2011. január 1-től augusztus 31-ig)	<i>A bérpótló juttatás:</i> legalább 30 nap munkavégzés vagy munkapiaci programban való részvétel, bármilyen képzettséget igénylő felajánlott munka elfogadása		
<i>Rendszeres szociális segély</i>	A megromlott munkavégző képesség (egészségi ok, 55 év felett, 14 év alatti gyermeket nem tudja elhelyezni, egyéb rendeletben szabályozott) és jövedelemhiány (továbbá vagyoni feltételek) fennállása esetén, kimerítette az álláskeresői ellátást, nem kell együttműködni az NFSZ-szel	<i>Családi jövedelem</i> határának függvénye, de legfeljebb a nettó minimálbér (60 600 Ft)	

* A konkrét összegek a 2011. augusztus 31-i állapotra vonatkoznak.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. 2011. szeptember 1-jétől gyökeresen megváltozott az munkanélküli- (álláskereső) ellátások rendszere: jelentősen csökkent az álláskereső járadék folyósítási ideje, maximális mértéke, és változtak a jogosultsági feltételei is. Megszűnt az álláskereső segély első (járadék utáni) és második (200 nap munkaviszonnal megállapítható) típusa. A segély harmadik típusa átalakult, lényegében csak a mindenkori nyugdíjkorhatár előtt öt évvel vehető igénybe. Az új közmunkaprogram bevezetésével megváltoztak a szociális jellegű ellátások is. A bérpótló juttatás helyébe úgynevezett *foglalkoztatást helyettesítő támogatás* (FHT) lépett, amely a korábbinál szigorúbb feltételek mellett folyósítható. Az új álláskereső és szociális ellátások 2011. szeptember 1-jén érvényes jellemzői és nagysága a 2. táblázatban találhatók.

2. táblázat: Az álláskereső ellátások és az aktív korúak ellátásának főbb jellemzői
2011. szeptember 1-jén

Ellátás típusa	Jogosultsági feltétel	Ellátás összege
<i>Álláskereső járadék</i> (folyósítási idő minimum 36, maximum 90 nap)	Öt éven belül legalább 360 nap jogosultsági idő* 10 nap jogosultság 1 nap ellátásnak felel meg	Munkaerő-piaci járulékalap 60 százaléka, legfeljebb a jogosultság kezdő napján hatályos minimálbér 100 százaléka: 78 000 Ft/hó - 2600 Ft/nap
<i>Nyugdíj előtti álláskereső segély</i>	Legfeljebb öt év hiányzik a nyugdíjkorhatárhoz, és legalább 90 napon át álláskereső járadékban részesült, és az álláskereső járadék folyósításának időtartamát kimerítette, és ezt követően három éven belül betölti a megállapításhoz szükséges életkort, és rendelkezik az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel	minimálbér 40 százaléka: 31 200 Ft - 1040 Ft/nap
<i>Foglalkoztatást helyettesítő támogatás</i>	Az aktív korúak ellátására való jogosultságát megállapították, kivéve az, aki <i>rendszeres szociális segélyre</i> jogosult Legalább 30 nap munkavégzés vagy munkaerőpiaci programban való részvétel, bármilyen képzettséget igénylő felajánlott munka elfogadása és a lakókörnyezet tisztán tartása, ha az önkormányzat előírja	Az öregségi nyugdíj legkisebb összege, 28 500 Ft/hó
<i>Rendszeres szociális segély</i>	Nincs lényegi változás	Családi jövedelem határának a függvénye, de legfeljebb a nettó minimálbér (60 600 Ft)

* Jogosultsági időt munkaviszonnal, illetve egyéni, illetve társas vállalkozói tevékenység folytatásával lehet szerezni, feltéve ez utóbbi esetben, hogy az álláskereső vállalkozói tevékenysége alatt járulékfizetési kötelezettségének eleget tett.

Főbb jogszabályok

A munkanélküli-ellátásokat a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény V. fejezete, valamint a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 1993. évi III. törvény 25. paragrafus 1. bekezdése szabályozza, a szociális típusú ellátásokat az 1993. évi III. törvény, valamint a pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló 63/2006. (III. 27.) kormányrendelet szabályozza.

Új jogszabályok: 2011 évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról.

Internetes forrás: http://www.munka.hu/engine.aspx?page=allaskeresoknek_munkanelkuli_ellatasok

9. Korai nyugdíjazás

Hogyan működik? Ezek a programok megkönnyítik azoknak az idősebb dolgozóknak a teljes vagy részleges korengedményes nyugdíjazását, akiknek feltehetően rossz az esélyük a munkavállalásra, vagy akiknek a nyugdíjazása elősegíti a munkanélküliek vagy más, célcsoportba tartozó személyek elhelyezkedését. Ez a típusú támogatás nem keverhető össze a korábbi munkakör sajátosságaihoz kötődő korengedményes nyugdíjazási rendszerhez, vagy az előrehozott öregségi nyugdíjjal, amelyeket az öregségi nyugdíjknál tárgyalunk.

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? A feltételhez kötött korai nyugdíjazás növeli az inaktivitás mértékét, ugyanakkor a helyettesítő kötelezettséggel rövid távon csökkentik a munkanélküliség szintjét. Az eszközt hazai kutatás nem vizsgálta, de a hosszabb távú hatásokat vizsgálva *Layard–Nickell–Jackman* (1991) arra a következtetésre jutott, hogy ha az eszközt nagy arányban alkalmazzák, akkor annak rövid távú hatása a béralkalmazkodáson keresztül hamar megszűnik, és a munkanélküliség ismételt emelkedéséhez vezet.

Működés 2010 szeptemberében. Ez a típusú támogatás ma már nem létezik a magyarországi eszközpalettán, érdekességként említjük. (Korábban az előnyugdíj ilyen jellegű támogatás volt.) Két formája a következő.

1. *Feltételhez kötött:* elősegítik az idősebb dolgozók korengedményes nyugdíjazását, és kötelezik a munkaadót, hogy egy munkanélkület vagy más, célcsoportba tartozó személyt vegyenek fel a helyükre

2. *Feltétel nélküli:* elősegítik az idősebb dolgozók korengedményes nyugdíjazását, a visszavonuló dolgozók helyére nem kötelező a munkaadónak egy munkanélkület vagy más, célcsoportba tartozó személyt alkalmazni. A feltétel nélküli korengedményes nyugdíjazással kapcsolatos intézkedések csak akkor kerülhetnek ide, ha juttatást nyújtanak gazdasági ok (például egy ipari ágazat vagy egy gazdasági társaság szerkezeti átalakítása) miatt bekövetkezett munkanélküliség, illetve létszámleépítés esetére.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. Nem volt változás e téren.

Összetett beavatkozások (komplex programok)

Az összetett beavatkozások a korábban ismertetett szolgáltatások, eszközök és támogatások együttes, egymást célszerűen erősítő alkalmazását jelentik. Az egyes eszközök egyszerű összekapcsolásától az különböz-

Részleges korengedményes nyugdíjazás azoknak, akiknek már kicsi az esélye munkavállalásra

teti meg őket, hogy kihasználják az azok között potenciálisan létrejövő, egymást erősítő hatást.

Az összetett beavatkozások fő építőkövei a korábban már ismertetett a foglalkoztatáspolitikai (LMP) eszközök, így legalább ugyanazokat a hatásokat lehet várni tőlük, mint amit az egyes eszközöktől külön-külön. A jól szerkesztett komplex programok elemei azonban fokozzák is egymás hatását, ami jelentheti a korábbi hatások megerősödését, illetve hatás keletkezését ott is, ahol korábban vagy semmilyen, vagy negatív hatás érvényesült. A munkapiaci szakpolitika hatását értékelő tanulmányok számos esetben jutnak arra a következtetésre, hogy az egyes elszigetelt programok nem (elég) hatásosak. Visszatérő következtetés azonban, hogy jól felépített komplex programok olyan esetekben is képesek sikert elérni, ahol más az egyedi intézkedések nem voltak erre képesesek (*Kézdi–Hudomiet, 2008*). A hazai komplex programok hatásbecslése még nem készült el.

Legfontosabb komplex programok EU-finanszírozással – TÁMOP

A vizsgált időszak legfontosabb komplex programjai EU-finanszírozással működtek a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretében. Ilyen a TÁMOP 1.1.1 (Megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése), és a TÁMOP 1.1.2/1.1 (Decentralizált programok a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért a konvergencia régiókban. A hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért a Közép-magyarországi Régióban) projekt, valamint a TÁMOP 1.1.3 (Út a munka világába). A TÁMOP 1.1.1 projekt a megváltozott munkaképességűeknek, az 1.1.2 és az 1.1.4 projekt a pályakezdők, az 50 év feletti, a legfeljebb nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezők és a gyermekgondozási segélyből a munkapiacra visszatérni szándékozók számára elérhető. Az 1.1.3 projekt kizárólagos célcsoportja a szociális segélyezett (rendelkezésre állási támogatásban részesülő, később bérpótló juttatásban részesülő) regisztrált álláskereső volt.

A TÁMOP 1.1.1 program résztvevői számára a program szolgáltatási és támogatási programelem-kínálatából olyan segítő tevékenységek választhatók ki, amelyek a képzést, a támogatott foglalkoztatáson keresztül a munkatapasztalat- és munkagyakorlat-szerzést, a munkakipróbálást, valamint az önfoglalkoztatást és az ezekhez kapcsolódó támogatások igénybevételét segítik. Ezeket olyan támogatások és szolgáltatások egészítik ki, amelyek hozzájárulhatnak a résztvevők rehabilitációjához, munkaerőpiaci esélyeinek javításához, valamint személyes fejlődéséhez. A TÁMOP 1.1.2 program közvetlen célja a hátrányos helyzetű emberek munkaerőpiacra való belépésének segítése komplex, személyre szabott, a helyi lehetőségekhez és igényekhez igazodó szolgáltatásokkal és támogatásokkal. A program 2008. január elsejével indult és 2011. április 30-ával zárult. 2009. április 20. napját követően elérhetővé vált az állásukat 2008.

szeptember 1. napját követően kifejezetten a gazdasági recesszió miatt elvesztő, álláskeresővé váló emberek számára is, 2011 május elsejétől pedig a úgy indult újra, hogy célcsoportjába bekerültek a bérpótló juttatásban/foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők.

A TÁMOP 1.1.2 és 1.1.4 program, valamint a TÁMOP 1.1.3 program résztvevői számára lényegében a foglalkoztatáspolitikai politikai (LMP) eszközök teljes skálája hozzáférhető, valamint (például utazási) költség-térítést kaphatnak a választott szolgáltatások igénybevételéhez. Az egyes programelemek együttes hatása azonban nem mindig biztosított.

Főbb jogszabályok

A TÁMOP 1.1.1, 1.1.2 és 1.1.4 kiemelt projekteket a TÁMOP 1. prioritás 2009–2010. évi akcióterve ismerteti. A projektek szerepelnek a 2011–2013-as akciótervben is, amelyet a 1013/2011 kormányhatározat fogadott el.

MUNKAPIACI HATÁSÚ SZAKPOLITIKAI ESZKÖZÖK

A munkapiac működését az állam nemcsak a munkapiaci foglalkoztatáspolitikai eszközökön keresztül befolyásolja, hanem közvetett módon is – ilyen befolyásoló tényező például a munka árát módosító adórendszer. Ezeknek a közvetett eszközöknek a körét a LABREF adatbázis alapján határozzuk meg egyszerűsítő, de az összehasonlíthatóságot megtartó összevonásokkal.

10. Adó- és járulékrendszer

Adórendszer

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? Az adók a munkapiacra uralkodó árakat befolyásolják, és közvetlen hatásuk az érintettek jövedelmét csökkenti. Ennek mértéke főként attól függ, hogy milyen a munka kínálatának és keresletének a bérre vonatkozó rugalmassága, amit rövid távon befolyásol a munkaadó és a munkavállaló között a közterhek viselésének megosztása, illetve a vállalat adott kibocsátás melletti bevételét befolyásoló adók is. Itt a vállalati jövedelmeket és a munkát terhelő adókat tárgyaljuk. A jövedelemadó a bér költségét növeli, a bérből származó nettó jövedelmet csökkenti, ami pedig visszafogja a keresletet és a kínálatot. A munkát és a tőkét terhelő adók nagysága befolyásolja ezeknek a termelésben felhasznált arányát. A jövedelemadóknak nemcsak az átlagos nagysága, hanem szerkezete is fontos: az egyes csoportok eltérő adóterhelése módosítja a munkaerő-kínálat szerkezetét. Közvetett munkapiaci hatásként azt lehet várni, hogy az adókból finanszírozott szolgáltatások hozzájárulnak a gazdaság és így a munkapiac működéséhez, például azáltal, hogy az állam megfelelő infrastruktúrát működtet és közszolgáltatás nyújt. Ha nincs érdemi kapcsolat az adóbefizetések té-

Vállalati jövedelmek és a munkát terhelő adók

nye és nagysága, valamint a kapott szolgáltatások között, akkor romlik az adómorál, és egyre nagyobb súlyú lesz a be nem jelentett foglalkoztatás. Fontos megjegyeznünk, hogy munkavégzésért számos formában kapható ellenszolgáltatás, és ezek jelentős része sem társasági adóként, sem személyi jövedelemadóként nem adózik: ilyen például a ki nem vett vállalkozói jövedelem, az egyszerűsített vállalkozói adó, vagy az östermelőként megszerzett jövedelem. Ezek közül a foglalkoztatásban többnek is szerepe van, de velük itt nem foglalkozunk.

Az adók munkakínálatra gyakorolt hatását *Scharle és szerzőtársai* (2010) vizsgálja. A versenyszféra munkakeresletéről *Kőrösi* (2005) ad számot ágazati, *Kertesi–Köllő* (2002) pedig képzettség szerinti bontásban. *Bakos–Benczúr–Benedek* (2008) jövedelembevallási hatásokat vizsgált, amiből azonban a munkakínálat és az eltitkolás hatása nem választható szét. A kutatások eredménye az, hogy a munkakeresletnek mind az árra, mind a kibocsátásra vonatkozó rugalmassága a fejlett piaccgazdaságokéhoz hasonló volt a mérés időszakában, a nagy jövedelműeknél pedig közepes (a jövedelembevallás hatásától nem elválasztható) munkakínálati-jövedelmi rugalmasság mérhető.

Működés 2010 szeptemberében. A vállalati nyereségadót az adóalap után kellett fizetni, mértéke 250 millió forintig 10 százalék, utána 19 százalék (2010. július 1-től). Az adóalap közgazdasági értelemben a társaság nyeresége, pontos meghatározását a törvény tartalmazza. Az egyéni vállalkozók és a társas vállalkozások választhatják az egyszerűsített vállalkozói adót is. Ennek mértéke a forgalom 30 százaléka, és kiváltja az érintett jövedelem minden további adóterhét. A kamatadó 20 százalék.

A munkát terhelő személyi jövedelemadó 2010-ben kétkulcsos volt, alapja az úgynevezett félszuperbruttó (a bruttó bér 127 százaléka), ami a bruttó bér és a munkavállalói járulékok együttese. A bruttó bérre vetített adókulcs 3,937 millió forint éves jövedelemig 21,6 százalék (az adóalap 17 százaléka), az a feletti jövedelemrészre pedig 40,6 százalék különadóval együtt (anélkül az adóalap 32 százaléka). 3,188 millió forint éves jövedelem alatt havi 15,1 ezer forintig adójóváírás vehető igénybe a bérjellegű jövedelmek után, ami az adóalapot, így az érintettek esetében az effektív alsó adókulcsot csökkenti. Az adójóváírás mértéke 4,698 millió forint éves jövedelemig folyamatosan csökken, azután megszűnik. A személyi jövedelemadót számos kedvezmény csökkenti, ezek azonban nem olyan mértékűek, hogy a főszabály szerinti terhelést sokak esetében lényegesen befolyásolják.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. 2011-től megváltozott a társasági és az személyi jövedelemadó rendszere is. A társasági adó továbbra is kétkulcsos, de a 10 százalékos kulcs 500 millió forintig érvényes, utána 19 százalék az adókulcs. A 250 és az 500 millió forint kö-

2010-ben kétkulcsos
félszuperbruttó

zötti adóalappal rendelkező munkáltatók esetében tehát mintegy felére csökkent az adóterhelés. A kamatadó 16 százalékra csökken.

A személyi jövedelemadó jelentősen átalakult. Egyrészt két adókulcs helyett egy lett, ami a bruttó bér 20,3 százaléka (az adóalap 16 százaléka). Másrészt a gyermekes családok jelentős kedvezményben részesülnek: havi adóalapjukat egy és két gyermek után havi 62 500, három és több gyermek után havi 206 240 forinttal csökkenthetik. A kedvezmény a két szülő között osztható, tehát automatikusan csökkentheti az esetleg éppen munkába lépő nem főkereső adóterhelését is.⁸ Az adójóváírás összege havi 12 100 forintra csökken, teljes mértékben 2,75 millió forintig vehető igénybe, és ez a lehetőség folyamatos csökkenés mellett 3,96 millió forint után szűnik meg. A változás tehát többrétű. Egyrészt, a korábbi alsó adókulcs esetében kicsit, a felsőben jelentősen csökken a névleges adókulcs. Másrészt, az adójóváírás növeli az alacsonyabb jövedelmű jogosultak effektív adókulcsát, ami végeredményben növeli az adóterhést. Harmadrészt, a gyermekes családok szja-terhelése a fentiekől függetlenül is jelentősen csökken, kellően nagy jövedelem esetén bizonyos határok között teljesen megszűnik.

Az adóreformtól független esemény az egyszerűsített foglalkoztatás újraszabályozása. Az egyszerűsített foglalkoztatással dolgozó munkavállalónak csak akkor kell személyi jövedelemadót bevallania és fizetnie, ha keletkezett más forrásból is adóköteles jövedelme, vagy összjövedelme meghaladta a 840 ezer forintot.

Főbb jogszabályok

Társasági adó: 1996. évi LXXXI. törvény, személyi jövedelemadó: 1995. évi CXVII. törvény.

Új jogszabályok: adótörvények változása: 2010. évi CXXIII. törvény, egyszerűsített foglalkoztatás változása: 2010. évi LXXV. törvény

Internetes források: http://www.apoh.hu/adokulcsok_jarulekmertek/fizetendo_jar

Járulékrendszer

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? A járulékok az adókhoz hasonlóan a munkapiaci árakat befolyásolják, és az érintettek jövedelmét csökkentik. Hatásuk az adókéhoz hasonló (lásd a leírást ott). Közvetett munkapiaci hatásként azt lehet várni, hogy a járulékokból fenntartott rendszerek megfelelő működés esetén hozzájárulnak az emberek munkavégző képességének fenntartásához és javításához, valamint azt, hogy a személyre szabott szolgáltatásváromány reménye a fizetési hajlandóságot a kevésbé ellenőrizhető felhasználású adó fizetésének hajlandósága fölé emeli. Ha azonban nincs érdemi kapcsolat a járulék fizetésének ténye és nagysága, valamint a kapott szolgáltatások között, akkor gyakoribbá válik a

*Szja-kedvezmények,
adójóváírás*

*Kapcsolat a járulékfizetés
és a kapott szolgáltatások
között = érdekeltég*

⁸ Fontos, hogy a kedvezmény a szülők között megosztható, tehát igen széles jövedelmi sávban nem üt széles rést az első és a második kereső (például gyermekgondozásból a munkapiacra visszatérő szülő) marginális adókulcsa között.

be nem jelentett foglalkoztatás, vagy a másodlagos jövedelmek esetében egyéb jogi keretek között zajlik a munkavégzés (vállalkozás, bedolgozói viszony, adózó magánszemély megbízása, ügynöki státus, egyszerűsített foglalkoztatás stb.).

Működés 2010 szeptemberében. 2010 végéig a munkaadói és a biztosított járulékok a 3. táblázatnak megfelelően alakultak.

3. táblázat: Munkaadói és a biztosított járulékok a bruttó bér százalékában

		Százalék
Munkáltatót terhelő járulékok		
Társadalombiztosítási járulékok	nyugdíjbiztosítási járulékok	24,0
	természetbeli egészségügyi biztosítási járulékok	1,5
	egészségbiztosítási és munkaerőpiaci járulékok	0,5
	pénzbeli egészségügyi biztosítási járulékok munkaerőpiaci járulékok	1,0
Korkedvezmény-biztosítási járulékok*		13,0
Biztosítottat terhelő járulékok		
Nyugdíjjárulékok**		9,5
Egészségbiztosítási és munkaerőpiaci járulékok	természetbeli egészségügyi biztosítási járulékok	4,0
	pénzbeli egészségügyi biztosítási járulékok	2,0
	munkaerőpiaci járulékok	1,5

* A korkedvezmény-biztosítási járulékok 25 százalékát a központi költségvetés átvállalja, ezért 9,75 százalék fizetési kötelezettséget jelent a foglalkoztatók, egyéni vállalkozók számára. Ezt a járulékokat csak az érintett szakmákban dolgozók fizetik

** A magán-nyugdíjpénztári és nem magán-nyugdíjpénztári tagok által fizetett járulékok szerkezetét nem mutatjuk külön.

Forrás: nav.hu táblázata, összevonásokkal.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. 2011. január elsejétől a nyugdíjrendszer átalakításával a korábbi állami nyugdíjpillérbe és a magánnyugdíjrendszerbe a biztosított által (bruttó béréből) fizetendő járulékokat egyetlen egységes nyugdíjjárulékok váltja fel. Ennek mértéke egyúttal a korábbi összesen 9,5 százalékról 10 százalékra nő, és hasonló arányban módosul az ekho-alapból, valamint az egyszerűsített foglalkoztatás után fizetendő összevont társadalombiztosítási járulékok mértéke is. Más téren változás nem történt, a korábbi szerkezet és kulcsok érvényesek.

A fentiekéntől függetlenül újraszabályozták az egyszerűsített foglalkoztatást, lehetővé téve az egyösszegű, napi 500, illetve 1000 forintos közteherviselés fizetését. Ha valaki csak egyszerűsített foglalkoztatásban dolgozik, nem minősül biztosítottnak, de jogosultságot szerez nyugdíjra, baleseti egészségügyi szolgáltatásra és munkanélküli-ellátásra.

Főbb jogszabályok

A nyugdíjrendszer működését, beleértve a járulékfizetés összes formáját a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultokról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény, az ek-

Egyetlen egységes nyugdíjjárulékok

ho-fizetést az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról szóló 2005. évi CXX. törvény szabályozza.

Új jogszabályok: nyugdíjrendszer átalakítása: a nyugdíjpénztár-választás szabadságáról szóló 2010. évi C. törvény, befizetések módosítása: a magán-nyugdíjpénztári befizetésekhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 2010. évi CI. törvény, egyszerűsített foglalkoztatás: 2010. évi LXXV. törvény, járulékokra vonatkozó módosítások: az adó- és járuléktörvények, a számviteli törvény stb. módosításáról szóló 2010. évi CXXIII. törvény.

Internetes források: http://www.apenh.hu/adokulcsok_jarulekmertek/fizetendo_jar

11. Egyéb transzferek

Rászorultsági alapú szociális ellátások

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? A rászorultsági alapú pénzbeli szociális transzferek kétféleképpen csökkentik a munkakínálatot. Egyrészt munkavégzés nélkül biztosítanak jövedelmet, ami ugyan ellenőszöntő, de céljukkal megegyezik. Nem szándékolt hatása azonban az, hogy a jövedelemvizsgálat határértékén jelentősen megadóztatják a munkával szerzett jövedelmet, ami szegénységi csapdához vezethet, lásd erről *Semjén* (1996), illetve *Cseres-Gergely–Scharle* (2008) írását. Az árakat befolyásoló vagy csak bizonyos kiadásokra fordítható szociális transzferek torzítják a jogosult választását, ami összefügghet a munkapiaccal is. Ez a torzítás lehet kimondott cél (például a melegételek-utalványok adókedvezménye növelheti a melegételek iránti keresletet), közvetlen mellékhatás (például lakásépítés támogatása szociálisbérletrendszer kialakítása helyett csökkentheti a térbeli mobilitást) vagy közvetett mellékhatás (például nyugdíjasok univerzális és korlátlan ingyenes utaztatása szűkös szállítási kapacitás mellett lassíthatja a dolgozók munkavégzését).

Működés 2010 szeptemberében. Magyarországon a szociális ellátások igen nagy száma – mintegy 350 – érhető el (lásd *Cseres-Gergely és szerzőtársai*, 2009). Ezek jellemzően szűk körűek, másrészt munkapiaci hatásuk kicsi. A jelentős munkapiaci hatással járó gyermeknevelési támogatásokat és az egyre inkább a munkánélküli-ellátórendszerhez kapcsolódó rendszeres szociális segélyt külön tárgyaljuk.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. Az apró transzferek terén lényeges változás nem történt, de kiemelhető a lakásfenntartás támogatásának átalakulását. Ezt korábban csak fűtés céljára lehetett, 2011. szeptember 1-jétől azonban lakbérre, albérletre, villanyáramra, közös költségre és más, a lakhatással összefüggő célra is fel lehet használni.

Főbb jogszabályok

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról.

A szociális transzferek közvetlen és közvetett hatásai

Új jogszabályok: egyes szociális, gyermekvédelmi, családtámogatási, fogyatékosügyi és foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2010. évi CLXXI. törvény.

Gyermeknevelési ellátások

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? A pénzbeli ellátások munkapiaci hatása – hasonlóan más szociális ellátáshoz – a folyósítás során a megcélzott csoport munkavállalása ellen ható ösztönző. A szolgálati időtől függő juttatások ugyanakkor növelhetik a munkavállalási hajlandóságot a folyósítást megelőző időszakban. A támogatások elsődleges hatása, ami munkapiaci hatásként áttételesen jelentkezik, hogy csökkentheti a gyermekszegénységet, ezáltal a későbbi munkapiaci hátrányokat (a hatás erős, kibontakozására hosszú távon lehet számítani, lásd erről például *Carneiro–Heckman* [2003]). A pénzbeli ellátások munkapiaci hatásáról *Bálint–Köllő* (2008) ír. A szerzők azt találják, hogy a pénzbeli ellátások a munkapiacra visszatérő anya foglalkoztatási esélyét is rontják, és az életpálya elején elindult bérnövekedését is megtörik, a nem pénzbeli ellátások viszont ezzel szemben éppen, hogy növelhetik a munkapiaci esélyeket.

Működés 2010 szeptemberében. A gyermekneveléssel kapcsolatos legfontosabb pénzbeli támogatások három csoportba sorolhatók (4. táblázat). Az egyik csoport a jövedelmet pótló támogatások, amelyek jellemzően a munkapiaci kötődés bizonyos mértékű meglazulása esetén járnak: ilyenek a tgyás (terhességi gyermekágyi segély), a gyes (gyermekgondozási segély, a hatályos szabályozástól függően), a gyed (gyermekgondozási díj) és a gyet (gyermeknevelési támogatás). A másik csoportba sorolhatók azok, amelyek a munkapiaci kötődés bizonyos (pozitív) mértékéhez kötik a támogatást: ide sorolhatók az adókedvezmények. A harmadik csoportba azok az ellátások tartoznak, amelyek a gyermekneveléshez kötődnek, de munkapiaci státushoz nem: ilyen a családi pótlék és a gyes (a hatályos szabályozástól függően). Az ellátások közül a legnagyobb összegű a tgyás és a gyed lehet, a gyes, a gyet és a családi pótlék mérsékelt összegű, de hosszabb ideig jár. Célcsoportjuk elsősorban a gyermeket váró, világra hozó, nevelő nők, így a másodlagos hatások elsősorban náluk jelentkeznek (kivéve a családi pótlék).⁹ Az adókedvezmény összege és jelentősége kicsi, célcsoportjuk azonban szélesebb, a gyermeket nevelő apák és anyák egyaránt.

A legfontosabb nem pénzbeli gyermekellátási szolgáltatás a bölcsőde, amelynek elvi célcsoportja minden 3 év alatti gyermek, elérhetősége azonban rendkívül korlátozott.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A gyermeknevelési ellátórendszer több ponton is módosult 2011. január elsejétől. Egyrészt a 2010. május elsejével a gyesre és gyetre (a gyes változásához igazodva) nézve életbe lépett szabályok visszamenő hatállyal módosultak, visszaállítva

Csökkentheti a gyermekszegénységet, ezáltal a későbbi munkapiaci hátrányokat

Tgyás, gyed, gyes, gyet és családi pótlék

⁹ A gyes és gyed igénybevételére apák és nagyszülők is jogosultak, de az igénybevétel aránya kicsi: 2011 elején a gyes kedvezményezettjeinek 2,4 százaléka, a gyedének 1,2 százaléka volt férfi a KSH munkaerő-felmérésének adatai szerint.

Az ellátások összege nem nő, jelentős hangsúly kerül az adókedvezményekre

az ellátások igénybevételének korábbi idejét. Ezeknek az ellátásoknak az összege nem nő 2011-ben 2010-hez képest. A családi pótlék kettéválik, nevelési ellátásra és iskoláztatási támogatásra (az iskolaköteles korú gyermekek esetében). Az utóbbi esetben az iskoláztatási kötelezettség elmulasztása szankcionálható a támogatás megvonásával. Jelentős hangsúly került az adókedvezményekre, amelyek lehetséges mértéke a többi ellátásnál jóval nagyobbra nőtt. A bölcsődék elérhetőségében vagy más feltételeiben nincs változás. Korlátozták a gyes melletti munkavállalás lehetőségét: ezután is a gyermek egyéves korától lehet dolgozni, de maximum heti 30 órában, vagy pedig otthon, korlátozás nélkül. Kiterjedt egyúttal a gyet melletti munkavégzés lehetősége: a korábbi 20 helyett heti 30 órára.

4. táblázat: A gyermekneveléssel kapcsolatos legfontosabb támogatások 2010 szeptemberében

	Anyasági támogatás	Tgyás	Gyes	Gyed	Gyet	Családi pótlék	Adókedvezmény	Bölcsőde
Jogosultsági feltétel	Jogszerű tartózkodás az ország területén, legalább 4-szeri megjelenés terhsgon- dozáson	Feltétele a bizto- sítotti jogviszony, 2010. május 1. előtt az igénylés előtt 2 évben 180, utána 365 napon át. A szülési szabad- sági idejére, 168 napra jár	Alanyi, 2010. május 1-jétől a gyermek 2, előtte 3 éves koráig	Feltétele a bizto- sítotti jogviszony, 2010. május 1. előtt az igénylés előtt 2 évben 180, utána 365 napon át	Alanyi, 3 vagy több gyermeket nevelők számára. 2010. május 1-jétől a (leg- kisebb) gyermek 2, előtte 3 éves korától annak 8 éves koráig	20 év alatti saját vagy örökbe fogadott gyermek nevelése	Legalább 3 gyermek neve- lése, gyermek- számtól függő határ alatti éves jövedelem (3 gyermeknél 8580, 7 gyer- meknél 12 400 ezer Ft)	0-3 éves gyermek esetén a lehető- ség alanyi jog, ha az anya nem kap gyedet és van férőhely a telepü- lésen. 10 000 lakos felett kötele- ző bölcsőde fenn- tartása
Mértéke	Egyszer adható, az öregségi nyugdíj minimumá- nak 225%-a (2011-ben: 64 125 Ft)	A táppénzszabá- lyok szerint, de csak akkor, ha van jövedelem- veszteség. A gyermek szül- etése előtti naptári évben kapott jövedelem napi átlagának 70 százaléka, felső határ nélkül	Legkisebb nyugdíj szint- jén (2010 és 2011: 28 500 Ft). Csak ikrek esetén hal- mozódik	A gyermek szüle- tése előtti naptá- ri évben kapott jövedelem napi átlagának 70 százaléka, de legfeljebb a minimálbér kétszerese	Legkisebb nyug- díj szintjén (2010 és 2011: 28 500 Ft). Csak ikrek esetén halmozódik	Gyermekszámmal növekvő havi ellátás. Egy gyermek után havi 12 200 Ft, 3 és több gyermek után 14 800 Ft. Tartósan beteg gyermek és egyedülálló szülő esetén nagyobb összegek	Havonta és gyermekenként 4 ezer forint, mértéke függ az összes jövedelemtől	-
Egyéb előny	Nincs		Biztosított jogviszony	Biztosított jog- viszony	Biztosított jog- viszony	-	-	-
Munka- végzés	Nincs ösz- szefüggés	Kizárt	Gyermek 1 éves koráig kizárt, utána korlátozás nélkül	Kizárt, jogosult- ságot vesz. Kivétel: szerzői jogvédelem alatt álló munka	Legfeljebb heti 20 óra, vagy otthon végezve korlátozás nélkül	Nincs összefüggés	Nincs össze- függés (de csak pozitív adóalappal jár)	A kapacitáskorlát miatt sokszor <i>de facto</i> követelmény a munkavégzés igazolása
Egyéb feltétel		Számos kivétel, speciális szabály	-	-	-	-	-	-
Egyéb teher		-	-	-	-	Adóterhet nem visel, adóalapot növel	-	Sok esetben köte- lező a pénzbeli szülői hozzájárú- lás

5. táblázat: A gyermekneveléssel kapcsolatos legfontosabb támogatások 2011 szeptemberében

	Anyasági támogatás	Tgyás	Gyes	Gyed	Gyet	Családi pótlék	Adókedvezmény	Bölcsőde
Jogosultsági feltétel	Jogszerű tartózkodás az ország területén, legalább 4-szeri megjelenés terhességközvetlen után	Feltétele a biztosított jogviszony, az igénylés előtt 2 évben 365 napon át. A szülési szabadság idejére, 168 napra jár	Alanyi, a gyermek 3 éves koráig	Feltétele a biztosított jogviszony, az igénylés előtt 2 évben 365 napon át	Alanyi, 3 vagy több gyermeket nevelők számára a (legkisebb) gyermek 3 éves korától annak 8 éves koráig	20 év alatti saját vagy örökbe fogadott gyermek nevelése	Gyermek nevelése	0-3 éves gyermek esetén a lehetőség alanyi jog, ha az anya nem kap gyedet, és van férőhely a településen. 10 000 lakos felett kötelező bölcsőde fenntartása
Mértéke	Egyszer adható, az öregségi nyugdíj minimumának 225%-a (2011-ben: 64 125 Ft)	A táppénzszabályok szerint, de csak akkor, ha van jövedelemvesztés. A gyermek születése előtti naptári évben kapott jövedelem napi átlagának 70 százaléka, felső határ nélkül	Legkisebb nyugdíj szintjén (2010 és 2011: 28 500 Ft). Csak ikrek esetén halmozódik	A gyermek születése előtti naptári évben kapott jövedelem napi átlagának 70 százaléka, de legfeljebb a minimálbér kétszerese	Legkisebb nyugdíj szintjén (2010 és 2011: 28 500 Ft). Csak ikrek esetén halmozódik	Gyermekszámmal növekvő havi ellátás. Egy gyermek után havi 12 200 Ft, 3 és több gyermek után 14 800 Ft. Tartósan beteg gyermek és egyedülálló szülő esetén nagyobb összegek	Havonta és gyermekenként levonható adóalap-csökkenő tétel. 1 és 2 gyermek után gyermekenként 62 500 Ft, 3 gyermek után gyermekenként 206 250 Ft	-
Egyéb előny	Nincs	Biztosított jogviszony	Biztosított jogviszony	Biztosított jogviszony	Biztosított jogviszony	-	-	-
Munkavégzés	Nincs összefüggés	Kizárt	Gyermek 1 éves koráig kizárt, utána legfeljebb heti 30 óra, vagy otthon végezve korlátozás nélkül	Kizárt, jogvesztés kivétel: szerzői jogvédelem alatt álló munka	Legfeljebb heti 30 óra, vagy otthon végezve korlátozás nélkül	-	Nincs összefüggés (de csak pozitív adóalappal jár)	A kapacitáskorlát miatt sokszor <i>de facto</i> követelmény a munkavégzés igazolása
Egyéb feltétel		Számos kivétel, speciális szabály				Iskoláskorú gyermek esetén az iskoláztatási kötelezettség mulasztásakor megvonható, természetbeli ellátással alakítható		-
Egyéb teher		Adóköteles, de nem járulékköteles	-	-	-	Adóterhet nem visel, adóalapot növel	Nincs	Sok esetben kötelező a pénzbeli szülői hozzájárulás

Főbb jogszabályok

A szociális ellátásokról a 1993. évi III. törvény, az adóterhekről a 1995. évi CXVII. törvény, a járulékterhekről és a nyugdíjrendszerrel való kapcsolatáról, jogszerző időkről a 1997. évi LXXX. törvény rendelkezik. A gyermekek ellátásáról a 1997. évi XXXI. törvény rendelkezik, a családok támogatásáról pedig az 1998. évi LXXXIV. törvény.

Új jogszabályok: 2010. évi CLXXI. törvény.

12. Munkaszerződések, munkajog

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? A munkajogi szabályozás hatása az egyszerű tranzakciós keretek meghatározásától a piacon jelenlevő alkuerő egyensúlytalanságának számottevő befolyásolásáig terjedhet. Egy olyan jogi szabályozás, ami a munkavállalóknak a bérmegállapodásra vonatkozóan erős jogosítványokat ad, nemcsak a munkaadókkal szemben védi a munkavállalókat, de a jobban beágyazott szereplők számára is biztonságosabbá teszi a piacot. A laza szabályozás fordítva, a „kívülállóknak” és a munkaadóknak kedvez. Mivel a munkajogi szabályozás nem terjed ki a feketefoglalkoztatásra, szigorúsága ebbe az irányba terelheti azokat a munkavállalókat, akik esetében a viszonylagos merevség vállalása nem kifizetődő. Az OECD munkahelyvédelmi indexe alapján 2008-ban Magyarországot csak 10 ország előzte meg a rugalmasság terén: 1,82-es értéke kisebb (nagyobb rugalmasságot mutat), mint a 2,11-es OECD-átlag és Lengyelország 2,01-es, Szlovákia 2,45-ös vagy Csehország 3,0-ás indexe. A jogi környezet hazai hatását közvetlenül nem ismerjük, eredményére a piac viselkedéséből következtethetünk – *Kőrösi* (2005) becslései alapján nemzetközi mércével is átlagos rugalmasságúnak tűnik. *Horváth–Szalai* (2008) a hazai munkapiac rugalmasságát elemezve, arra a következtetésre jut, hogy annak rugalmatlanságai nem intézményi berendezkedésének, hanem a munkapiaci státusok közötti átmenetek kis esélyének, illetve az ezt támogató intézményrendszer fejletlenségének köszönhető.

Működés 2010 szeptemberében. A munkajog igen összetett, tárgyalása messze túlmutat a fejezet keretein. A vizsgált időszak változásai közé tartozik, hogy a versenyszférára és a közszférára – azon belül is a közalkalmazottakra és köztisztviselőkre nézve – külön törvény szabályozza a szerződési formákat. Ezek a szabályok a bejelentett munkavállalók jelentős részét lefedik: a 3781 ezer foglalkoztatottból 2010-ben 3317 legalább heti 60 órát dolgozott (KSH Stadat), jelentős részük egész évben. Több kutatás is a nem bejelentett foglalkoztatás arányát a teljes foglalkoztatás mintegy 15 százalékára teszi (például *Elek és szerzőtársai*, 2009), ezekben az esetekben pedig a munkajog védelmet nem nyújt. Ugyanakkor bizonyos munkavállalói csoportok esetében az átlagosnál nagyobb a szezonális, másodlagos (főállás melletti), sokszor háztartási foglalkoztatás jelentősége,

Rugalmas szabályozás az OECD munkahelyvédelmi indexe szerint

Versenyszférát és a közszférát külön törvény szabályozza

Az egyszerűsített foglalkoztatás újrászabályozása

és növekszik az atipikus, részmunkaidőben vagy munkaerő-kölcsönzőkön keresztül foglalkoztatottak száma is. Ezekről határozottan elkülönülő jogi kategória az egyszerűsített foglalkoztatás.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A kormányzat újrászabályozta az egyszerűsített foglalkoztatást. A foglalkoztatási forma igénybevétele tevékenységi kör, a munkavégzés gyakorisága és a munkáltató nagysága szerint korlátozott. Az egyszerűsített foglalkoztatás esetében az általános szabályok nem alkalmazhatók többek között a munkaidőre, a szabadságra, a munkaerő-kölcsönzésre, a betegszabadságra, a munkaidőkeretre. Az újrászabályozás értelmében ugyanakkor a minimálbért itt is ki kell fizetni – amit a korábbi szabályozás explicit módon nem követelt meg.

2011 tavaszán léptek életbe a munkatörvénykönyvet érintő változások. Ezek közül kiemelhető: a próbaidő hossza alapértelmezésben 30 nap, szerződéssel 3 hónapig, kollektív szerződéssel 6 hónapig hosszabbítható; a munkaidő heti hossza szükség esetén a korábbinál rugalmasabban és a bér igazítása nélkül változtatható; a szabadságot rendje rugalmasabbá vált; a munkaerő-kölcsönzést a korábbinál pontosabban határozták meg, kiemelve a kölcsönzés ideiglenességét és az ez idő alatti – a kölcsönbevevő hasonló munkaköreivel – egyenlő bérezést, azonos juttatásokat.

Változott a sztrájk törvény is, legalább (máshol meghatározott) elégséges szolgáltatás biztosítására kötelezve egyes alapvető fontosságúként meghatározott ágazatok dolgozóit. A közműszolgáltatók mellett ide tartoznak a tömegközlekedés fontosabb intézményei is.

Rendkívül fontos, mert várhatóan sokakat érintő változás, hogy 2011. szeptember 1-jével a közfoglalkoztatásban részt vevőkre több területen sajátos szabályok vonatkoznak, igazodva a foglalkoztatási formának a munkaügyi és szociális ellátó rendszerbe való illeszkedéséhez. Ezek közül kiemelhető az, hogy a közfoglalkoztatásban már nem a határozatlan idejű szerződés az alapértelmezett, nincs ugyanakkor próbaidő, szükség esetén pedig kötelező a közfoglalkoztatottnak közlekedési, nagyobb távolság esetén szálláslehetőséget felajánlani.

Főbb jogszabályok

1992. évi XXII. törvény (munka törvénykönyve), 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról, 1992. évi XXIII. törvény köztisztviselők jogállásáról.

Új jogszabályok: 2010. LXXV. törvény az egyszerűsített foglalkoztatásról és 223/2010. kormányrendelet az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló 2010. évi LXXV. törvény végrehajtásáról., Mezőgazdaság: 218/2011 kormányrendelet az egyszerűsített foglalkoztatásról, 2011. évi CLXXVIII.: sztrájkokról, 2011. évi CV. törvény egyes munkaügyi tárgyú és más kapcsolódó törvények jogharmonizációs célú módosításáról.

A közfoglalkoztatás sajátos szabályozása

13. Öregségi és rokkantsági nyugdíj – rokkantsági ellátás

Öregségi nyugdíj

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? Amikortól a nyugdíj igénybe vehető, a segélyekhez hasonlóan munka nélkül biztosít jövedelmet, így érzékenysége mértékétől függően visszafogja a munkakínálatot. A munkakínálat visszafogásának mértékét többek között a nyugdíj nagysága (illetve sokszor a munkával elérhető jövedelemhez mért nagysága) határozza meg. Azt, hogy ez a hatás mikor jelentkezik, a nyugdíj igénybevételének feltételei határozzák meg, mindenekelőtt az az életkor, amikortól ez megtehető. Munkapiaci szempontból a túl alacsony korhatár és a korhatár előtti büntetés (málsuz) nélküli nyugdíjazás lehetősége zavart okozhat: ha „túl korán” és „túl jó” feltételekkel nyugdíjba lehet menni, akkor egyébként munkaképes emberek vonulnak ki a munkapiacról. A munkapiacról való kimaradást ösztönözheti a munka nélküli biztos jövedelem is, de a munkavégzést jogszabály is korlátozhatja.

Közvetett munkapiaci hatás lehet az, hogy az időskori biztonság csökken a megtakarítási hajlandóságot. Ha nincs érdemi kapcsolat a nyugdíjjárulékok befizetésének nagysága és a kifizetett nyugdíjak között (vagy a dolgozó nem látja e kapcsolatot), akkor a munkavállaló megpróbál a jelentős bérterhet jelentő járulékfizetés alól kibújni, nem bejelentett munkát vállal, vagy ha másodlagos jövedelemről van szó, alternatív jogi megoldást választ, például vállalkozóként működik. Végül a nyugdíj speciális megoldásainak lehet további hatása is: a bérhez hasonlóan része lehet a munkavállalónak ajánlott díjazási csomagnak úgy, hogy a bérrel nem feltétlenül vagy könnyen kiváltható előnyöket nyújt bizonyos foglalkozások kellemetlenségének elfogadásáért, így segítve a munkakör betöltését. A nyugdíjrendszer paramétereinek munkapiaci hatásait Magyarországon Cseres-Gergely (2008) vizsgálta és azt találta, hogy mind a nyugdíj elérhetőségének, mind a nyugdíjnak a keresethez viszonyított aránya számottevő hatást gyakorol a nyugdíjba vonulás esélyére.

Működés 2010 szeptemberében. A nyugdíjrendszer 2010 nagyobb részében három „pillérből” állt, amelyből az első az állami, felosztó-kirovó, a második a kötelező magán-nyugdíjpénztárak, a harmadik az önkéntes magán-nyugdíjpénztárak pillére. Az első két pillérbe kötelező volt járulékot fizetni, a harmadikban a részvétel és a fizetendő összeg megállapítása önkéntes – a kötelező járulékok összegéről már korábban, a járulékoknál szóltunk. A már megállapított nyugdíjak növekedésének ütemét a kormányzat határozza meg, az árszínvonal- és a bérnövekedés különböző kombinációjaként. A növekedés ütemét 2010-ben 3,5 százalékot meghaladó GDP növekedés esetén egy, a fogyasztói árindexből és a bérnövekedés indexéből 50–50 százalékban súlyozott átlagként keletkező in-

A „túl korán” és „túl jó” feltételek a munkaképesek inaktivitását ösztönzi

A nyugdíjjárulék és a kifizetett nyugdíj nagysága közötti kapcsolatnak jól láthatónak lenni

*Három pillér:
felosztó-kirovó állami,
tőkefedezeti kötelező,
valamint önkéntes
magán-nyugdíjpénztári*

dex határozza meg, ha azonban a GDP-növekedés üteme ez alatt marad, akkor a nyugdíjak az árindexnek megfelelő mértékben nőnek. Kötelező magán-nyugdíjpénztár tag nyugdíját eddig még nem állapították meg, és az ilyenkor fizetendő járadék megállapításának és fizetésének feltételeit sem írja le pontosan jogszabály.

Nyugdíjra jogosult az, aki meghatározott életkort elért, és jogosultsági időt gyűjtött. A kezdőnyugdíj megállapítása összetett képlet alapján történik, amiben az 1988 óta megfigyelt munkatörténet a meghatározó. Az öregségi nyugdíj minden további feltétel nélkül folyósítható. A korhatár alatt nyugdíjigénylés a megállapított nyugdíj csökkentését vonhatja maga után, ha a szerzett szolgálati idő nem elég nagy. Ezzel együtt a szabályozás viszonylag széles körben teljesülő feltételeket tartalmaz, amelyek következtében a nyugdíjazottak jelentős része a névleges korhatárnál fiatalabban ment előrehozott nyugdíjba a nyugdíj összegének csökkentése nélkül. Az előrehozott nyugdíjban részesülő kedvezményezettek csak korlátozottan végezhetnek munkát: ha éves jövedelmük meghaladja a minimálbér 18-szorosát, a nyugdíj folyósítását szüneteltetni kell legfeljebb a korhatár betöltéséig.

Az előrehozott nyugdíjtól eltérő intézmény a karkedvezményes nyugdíj, amit az egészségre káros vagy veszélyes munkakörökben dolgozók vehetnek igénybe. Az ilyen szakmákban dolgozók számára lényegében szakmaspecifikus nyugdíjkorhatárok léteznek, amelyek nem kivételnek, hanem munkaszerződésük részének tekinthetők.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. 2010 őszén a nyugdíjrendszer alapvetően alakult át. A kormányzat a kötelező magán-nyugdíjpénztárak tagjai számára rendkívül kedvezőtlenül módosította a nyugdíjszabályozást. Az ilyen pénztártagok 2011. január elsejétől a mindenkire érvényes járulékot fizetik, nyugdíj-jogosultságot azonban nem szereznek ez után. Lehetőség volt ugyanakkor a magán-nyugdíjpénztárak elhagyására, és a tisztán állami rendszerbe való visszatérésre, ahol a befizetett járulékok teljes egészében hasznosul. A változás hatására a második nyugdíjpillér lényegében megszűnt, közel 100 ezer tagja maradt, új belépésre nincs lehetőség, és így ez a korábbiakkal ellentétben nem kötelező.

2011 januárjától a nők életkortól függetlenül 40 év jogosultsági idő után öregségi nyugdíjra jogosultak, ha már nem állnak biztosítással járó jogviszonyban. A szükséges jogosultsági idő öt nevelt gyermek esetén egy, további gyermekek esetén egy-egy, de legfeljebb hét évvel csökken.

Főbb jogszabályok

A társadalombiztosítási nyugalmasról szóló 1997. évi LXXXI. törvény.

Új jogszabályok: 2010. évi CLIV. törvény a második nyugdíjpillérrel kapcsolatos változásokról, egyes nyugdíjbiztosítási tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2010. évi CLXX. törvény (ebben

a nőkre vonatkozó különleges nyugdíjszabályokról). A nyugellátások és a baleseti járadék emeléséről szóló 353/2010. kormányrendelet.

Interetes forrás: <http://www.onyf.hu>.

Rokkantsági nyugdíj – rokkantsági ellátás

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? A rokkantsági nyugdíj a nyugdíjhoz és a segélyekhez hasonlóan olyan jövedelmet biztosít, ami munka nélkül érhető el, így csökkenti a munkavállalási hajlandóságot és a ledolgozott órák számát is. Közvetett hatásai az öregségi nyugdíjhoz hasonlóak, de mivel a biztosított esemény bekövetkezése nem garantált, annál várhatóan kisebbek. Hatásának nagysága erősen függ az elérhetőségétől és nagyságától. A rokkantsági nyugdíjak igénylésének gyakorisága és a munkapiaci helyzet közötti összefüggést területi adatok felhasználásával vizsgálta Scharle (2008). Eredményei szignifikáns és fordított kapcsolatot mutatnak a foglalkoztatási arány és a rokkantnyugdíjak igénylésének nagysága között. *Működés 2010 szeptemberében.* Rokkantsági nyugdíjra az jogosult, aki meghatározott jogszerző idővel rendelkezik, és 79 százalékot meghaladó mértékű vagy 50–79 százalékos, de nem rehabilitálható egészségkárosodást szenvedett, baleseti rokkantsági nyugdíj esetében nem feltétel a meghatározott jogszerző idő. További követelmény, hogy munkát ne végezzen, vagy ha végez, az abból származó keresete a rokkantsági nyugdíj kétszeresét, illetve a minimálbért ne haladja meg. A kezdőnyugdíjat a jogosultsági feltételek megléte esetén a jogszerző idő függvényében állapítják meg. A rokkantsági nyugdíjak növekedésének üteme az öregségi nyugdíjakéval azonos. Ha a rokkantság felülvizsgálata megállapítja, hogy annak mértéke 79 százaléknál kisebb, a rokkantsági nyugdíjra való jogosultság megszűnik.

50–79 százalékos rokkantság esetén rehabilitációs járadék ítélhető meg a rehabilitáció idejére de legfeljebb három évre. Ennek összege az adott személyre (jogosultság esetén) vonatkozó rokkantsági nyugdíj összegének 120 százaléka, de legalább annak legkisebb összegének 120 százaléka. A járadék folyósításának feltétele, hogy a kérelmezőnek foglalkoztatási rehabilitációs folyamatban kell részt vennie, amelynek során együtt kell működni a munkaügyi szervezettel.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A vizsgálat időszakban nem történt lényeges változás a rokkantsági nyugdíjak terén.

Főbb jogszabályok

2007. évi LXXXIV. törvény a rehabilitációs járadékról, 353/2010. kormányrendelet a nyugellátások és a baleseti járadék emeléséről.

Internetes források: <http://www.orszi.hu/index.php?ID=76>

14. Béralku és a bérszabályozás, érdekképviselet

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? A beralakulás szabályozásának hatása a foglalkoztatásra erősen függ annak jellegétől (a megállapodás szintjétől: országos, ágazati, vállalati kollektív szerződés). Attól, hogy segíti-e vagy hátráltatja a béreknek a – más tényezők által meghatározott – egyensúlyi értékéhez való alkalmazkodást, de attól is, hogy milyen egy ország gazdaságának szektorális szerkezete, és mennyire integrált a világgazdaságba. Tehát nem létezik minden körülmények között optimális modell (*Calmfors*, 1993).

Minimálbér a munkavállalók különféle csoportjaira differenciáltan

A beralakulás szabályozásának speciális intézménye a törvényileg vagy szerződésben megállapított minimálbér, amely a legkisebb fizethető bért határozza meg, akár a munkavállalók különféle csoportjaira differenciáltan. Ennek foglalkoztatási hatása általában negatív, ha azonban a munkaadó jelentős piaci erővel rendelkezik, akár semleges is lehet (*Manning*, 2003). A beralakulás intézményeinek foglalkoztatási hatásáról nem készült hazai elemzés. A béркоordináció foglalkoztatási hatását a válság alatt *Köllő* (2010) tanulmány érinti. A minimálbér foglalkoztatási hatásait elemzi *Köllő* (2001), *Reizer* (2011) és ide kapcsolódó eredményeket közöl *Kézdi–Kónya* (2009) is.

Háromoldalú Országos Érdekegyeztető Tanács

Működés 2010 szeptemberében. A bérek egyeztetésének rendszere Magyarországon kettős. A közalkalmazotti és köztisztviselői béreket külön bértábla határozza meg a költségvetési törvényben. A versenyszféra béreit – leszámítva a már említett törvényi minimálbért – ezzel szemben decentralizált alkuban lényegében szabadon határozzák meg. A béreknek alsó határt a minimálbér szab, aminek nagysága 2006-tól eltér a szakképzett és nem szakképzett dolgozók esetében. A minimálbért háromoldalú (munkavállaló, munkaadó, kormány) egyeztetés keretében az Országos Érdekegyeztető Tanács (OÉT) határozta meg 2011. január elsejéig, amelyben a kormány, a munkaadók és a munkavállalók képviselték magukat. Magyarországon a szakszervezeteknek kevés tagja van, a Nyugat-Európában több helyen megfigyelhető ágazati béralkuk helyett (bár ilyenek is előfordulnak) jellemzően munkahelyi kollektív szerződések befolyásolják a béreket. Ezeknek a bérekre gyakorolt hatása azonban nem jelentős *Neumann* (2001), és főként a koncentrált piacokon működő és állami tulajdonú cégekre jellemző *Kertesi–Köllő* (2003).

Többoldalú Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. 2010-től a béркоordináció rendszere két lényeges ponton alakul át. Egyrészt megszűnt az OÉT, helyette megalakult az Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács (NGTT). A háromoldalú egyeztetés helyét ezzel többoldalú veszi át, amelyben többek között az egyházak, a kamarák és más nem kormányzati szervezetek képviselői is helyet kapnak. További változás, hogy a minimálbér nem érdekegyeztetés keretében alakul ki, hanem a kormány azt

saját hatáskörében határozza meg. Emellett az állami beavatkozás új, indirekt intézménye jelent meg: a kormány azokat a munkaadókat, akik nem kompenzálják bérnöveléssel az adórendszer átalakítása után (azon legfeljebb 300 ezer forint bruttó bért kereső) nettóbér-csökkenést elszenvedő dolgozóik fizetését, két évre kizárta a közbeszerzéseken való részvételből, valamint az állami támogatásokból. További fontos változás, hogy a közfoglalkoztatásban részt vevőkre nem vonatkozik az általános minimálbér, hanem azt a kormány külön határozza meg. Mértéke 2011-ben havi 57 000 forint, a minimálbér 73 százaléka.

Főbb jogszabályok

1992. évi XXII. munkatörvénykönyv, 1989. évi VII. törvény a sztrájkról, 2009. évi LXXIII. törvény az Országos Érdekegyeztető Tanácsról, 2009. évi LXXIV. törvény az ágazati párbeszéd bizottságokról és a középszintű szociális párbeszéd egyes kérdéseiről

Újjogszabályok: 2011. évi XCIII törvény a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácsról, 337/2010. kormányrendelet a minimálberről, 352/2010. kormányrendelet a költségvetési szerveknél dolgozók bérkompenzációjáról, 2011. évi XCIX. törvény az alacsony keresetű munkavállalók béreinek emelését ösztönző egyes törvények módosításáról, 2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról és 170/2011. kormányrendelet közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér megállapításáról, CLXXVIII. törvény a sztrájkról szóló 1989. évi VII. törvény módosításáról.

Internetes forrás: <http://www.liganet.hu/>

15. Migrációval és mobilitással kapcsolatos intézkedések

Hogyan hathatnak a foglalkoztatásra? Az országon belüli, kívüli és ideiglenes mobilitás, migráció és ingázás segítségével elsődleges hatása a munkaerő térbeli elhelyezkedésének befolyásolása. Foglalkoztatási hatása erősen függ attól, hogy milyen a tőke mobilitásának sebessége, és milyen rugalmas az áralkalmazkodás. Ha mindez gyors, akkor azok a területek, ahonnan sokan vándorolnak el, rövidesen vonzókká lesznek a vállalatok és a munkavállalók számára is. Ha mindez lassú, akkor a mobilitás növelése önmagában tartóssá teheti a hátrányos helyzetű területek leszakadását. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy ez a kiegyenlítő mechanizmus igen lassú, és évtizedekben mérhető az a hatás, ami a jelenleg meghatározó különbségeket mérsékelni képes (Cseres-Gergely, 2003, Hárs, 2011). A hazai mobilitás és a munkapiac kapcsolatáról a közelmúltra nézve keveset tudunk, az azonban valószínűnek látszik, hogy az 1990-es években a mobilitás irányára és erősségére hatottak a gazdasági ösztönzők (a helyi munkapiacokon kialakult bérek és munkanélküliség), de annak nagysá-

Mérsékelt mobilitás

ga még így is igen mérsékelt volt (Cseres-Gergely, 2005, 2002). A mobilitással kapcsolatos programokat még nem értékelték.

Működés 2010 szeptemberében. A mobilitás befolyásolása érdekében csak igen kis horderejű programok működtek, amelyek a helyközi utazásra, a csoportos személyszállításra, a lakhatási költségekre és a munkaadók toborzására nyújtottak támogatást. A nemzetközi munkavállalást külön program nem támogatja, az Európán belüli munkavállalást segítő tájékoztatási rendszert (EURES) a munkapiac szakpolitikai eszközei között az 1. pontban tárgyaltuk. Az Európai Gazdasági Térség állampolgárai és a menedékesként elismertek magyarországi munkavállalásához nincs szükség engedélyre, foglalkoztatásukat ugyanakkor jelteni kell a területileg illetékes munkaügyi központnál.¹⁰ Mások foglalkoztatása engedélyezési folyamat után lehetséges, amelynek első lépése a munkalehetőség közzététele. A már engedélyezett foglalkoztatás meghosszabbítása engedély nélkül lehetséges.

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. 2011. május 31-dikétől minden magyar állampolgár előtt megnyílt a korlátozás nélküli munkavállalás lehetősége Ausztriában és Németországban. 2011-től Magyarországon is használható az EU kék kártya, ami birtokosát valamely tagállam területén történő tartózkodásra és egyúttal megadott feltételek szerint munkavállalásra jogosítja.

A mobilitást támogathatja a lakásfenntartási támogatások átalakítása, aminek eredményeként a korábban csak gázártámogatásra igényelhető összegből lakásbérlettel kapcsolatos költségek is fizethetők.

Főbb jogszabályok

1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról, 39/1998. (III. 4.) kormányrendelet a munkába járással összefüggő terhek csökkentését célzó támogatásokról, valamint a munkaerő-toborzás támogatásáról, 355/2007. kormányrendelet a Magyar Köztársaság által a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek tekintetében alkalmazott, a munkaerő szabad áramlásával összefüggő átmeneti szabályokról, a 355/2009. kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgárok Magyar Köztársaság területén történő engedélymentes foglalkoztatásának szabályairól, valamint a 16/2010. SZMM-rendelet a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről.

Új jogszabályok: 168/2011. kormányrendelet a megyei (fővárosi) kormányhivatal munkaügyi központjának az EU Kék Kártya kiadásával kapcsolatos szakhatósági állásfoglalása kialakításának szabályairól, valamint egyes migrációs tárgyú és egyéb kormányrendeletek módosításáról.

¹⁰ Erre azonban szankciók hiányában sokszor nem kerül sor.

16. A foglalkoztatáspolitikai központi irányításának, finanszírozásának és értékelésének intézményrendszere

A szakpolitika központi irányításának feladata a foglalkoztatáspolitikai céljainak kitűzése, programjainak kidolgozása, a végrehajtásának ellenőrzése és értékelésének koordinálása. Ennek a munkának fontos része a szakpolitika eszközeinek finanszírozása a rendelkezésre álló forrásokból, valamint az, hogy a szakpolitikai lépéseken milyen automatikus vagy – igény szerint használható – előzetes vagy utólagos értékelési kontroll legyen.

Hogyan hathat a foglalkoztatásra? A hatékony és a gazdasági környezethez illeszkedő foglalkoztatáspolitikai növelheti a foglalkoztatás és csökkentheti a munkanélküliség szintjét, hozzájárulva a gazdasági növekedéshez. Annak, hogy a szakpolitikai beavatkozások rendszeresen hatásosak legyenek, feltétele a fennálló helyzet és a lehetséges beavatkozások hatásának ismerete, valamint a megfelelő beavatkozás kiválasztása és végrehajtása. Az így formált szakpolitika hatását a munkapiaci sikerességre empirikusan még nem vizsgálták.

Működés 2010 szeptemberében. A hazai foglalkoztatáspolitikai felső szintű irányítását 2010-ben elsősorban a Nemzetgazdasági Minisztériumban működő foglalkoztatáspolitikáért felelős államtitkárság látta el. Az államtitkárság feladatköre két fontos részre bomlik, a szakképzésre (amelyet egy főosztály és a hozzá kapcsolódó miniszteri biztos szolgál ki) és a foglalkoztatáspolitikára. Az utóbbi területet a foglalkoztatásstratégiai és módszertani, a foglalkoztatásirányítási, a foglalkoztatási programok és a munkaerő-piaci alap főosztály szolgálja ki. Ezek a szervezetek adják a politikai döntések végrehajtásának, igény szerint az új döntések előkészítésének szakmai háttérét. Itt készülnek a foglalkoztatáspolitikai programok szabályozásai, a kormányzati tevékenységet a strukturális alapokat, mindenekelőtt a TÁMOP 1. és 2. prioritását érintő előkészítő munkák. Az államtitkárság látta el (2011 júniusáig) a közcélú és közmunkaprogram felügyeletét. Munkájához kapcsolódott az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ), amelynek része a regionális munkaügyi központok és a helyi munkaügyi kirendeltségek rendszere és a központi Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (FSZH). A szervezet célja kettős: egyrészt a regisztrált álláskeresőkhöz eljuttatja a pénzbeli ellátást és az őket célzó szolgáltatásokat, másrészt a foglalkoztatáspolitikai univerzális helyi végrehajtójaként működik. A foglalkoztatáspolitikai munkáját több háttérintézmény is segítette, amilyen a Nemzeti Családügyi és Szociális Intézet is.

A rendszer finanszírozása 2010-ben szinte teljes mértékben a Munkaerő-piaci Alapból történik, ahol a legtöbb foglalkoztatáspolitikai eszköz forrása megtalálható.

A foglalkoztatáspolitikai szervezetek

*Szervezeti változások**Egységes közmunkaprogram a Belügyminisztérium hatáskörében*

Működés 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között. A vizsgált időszakban több fontos változás is történt. Az ÁFSZ működését Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat néven folytatja, az FSZH Foglalkoztatási Hivatal (FH) néven működik tovább. A regionális munkaügyi központok két ütemben alakultak át. Először kiemelt és nem kiemelt megyei központokká váltak szét (a 170 munkaügyi kirendeltséget az utóbbiakhoz rendelve), és beolvadtak a megyei kormányhivatalokba. 2010. október elsejétől már mindegyikhez a saját vonzáskörzetébe tartozó kirendeltség tartozott, ezzel a különbségtétel közöttük megszűnt. Az FH szerepe, lehetősége új alapító okirata szerint megnőtt a szakpolitikába való beleszólásra, beavatkozások javaslatára.

Az új közmunkaprogram bejelentésével 2011. július 1-jével megszűnt a közcélú, közhasznú és közmunka korábbi elhatárolása, helyette egységesen közfoglalkoztatásról beszélünk. Ez a program a Belügyminisztérium hatáskörébe került, bár helyi adminisztrációjáért továbbra is a foglalkoztatási szolgálat a felelős. A foglalkoztatáspolitikai finanszírozása a költségvetésben jelentősen átalakult: a Munkaerő-piaci Alap hatásköréből kikerült több tétel, az átszervezés következtében az NFSZ teljes költségvetése nem jelenik meg különállóan, csak az FH-é: a munkaügyi központok és kirendeltségek költségvetése beolvadt a kormányhivatalokéba.

A kormány elfogadta az új TÁMOP-programokra vonatkozó akciótervet, ami a következő évekre vonatkozóan tartalmazza a foglalkoztatáspolitikai igen jelentős, több százmilliárd forintot megmozgató elemeit.

2011. január elsejével létrejött az Ecostat Kormányzati Hatásvizsgálati Központ, amelynek kimondott célja minden kormányzati terület, így a foglalkoztatáspolitikai számára is korszerű eszközökkel támogatást nyújtani előzetes vagy utólagos hatásvizsgálatok készítésére.

2011. január 1-jétől az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet elnevezése Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalra változott. A hivatkozott jogszabály alapján a Hivatal feladat- és hatásköre jelentősen bővült. A Hivatal orvosszakértői, rehabilitációs szakértői szervként, valamint szociális hatóságként és szolgáltatásfelügyeletet ellátó hatóságként is működik.

Átalakult a kormányzati munkaügyi kutatás háttere is. A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (NCSSZI) ma már nem foglalkozik munkaügyi kutatásokkal – a korábban munkaüggyel foglalkozó kutatók az FH-hoz kerültek.

Főbb jogszabályok

1250/2010. kormányrendelet az Európa 2020 stratégia végrehajtását megalapozó előzetes Nemzeti Intézkedési Terv elfogadásáról és a végleges Nemzeti Intézkedési Terv előkészítésével összefüggő további feladatokról, 1114/2011. kormányrendelet Magyarország Nemzeti Reform Prog-

ramjának elfogadásáról és a végrehajtásával összefüggő további feladatokról, 2010. évi CLIII. törvény a 2011. évi költségvetést megalapozó egyes törvények módosításáról, 2010. évi CLXIX. törvény a 2011. évi költségvetésről, 357/2010. kormányrendelet a szociális szolgáltatási tárgyú kormányrendeleteknek az egyes szociális, gyermekvédelmi, családtámogatási, fogyatékosügyei és foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2010. évi CLXXI. törvénnyel összefüggő módosításáról, 1246/2011 kormányhatározat „a hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítása (Decentralizált programok a konvergencia régiókban) című TÁMOP 1.1.2. kiemelt projekt támogatásának jóváhagyásáról, 1148/2011. kormányhatározat a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK rendelet alapján bevezetésre kerülő elektronikus adatcserével kapcsolatos kormányzati feladatokról, 331/2010. kormányrendelet a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalról, valamint eljárásának részletes szabályairól, 332/2010. kormányrendelet a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal feladatainak megállapításával összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról.

HIVATKOZÁSOK

- BAKOS PÉTER–BENCZÚR PÉTER–BENEDEK DÓRA (2008): Az adóköteles jövedelem rugalmassága. Becslés és egy egykulcsos adórendszerre vonatkozó számítás a 2005. évi magyar adóváltozások alapján. *Közgazdasági Szemle*, 55. évf. 9. sz. 733–762. o.
- BÁLINT MÓNIKA–KÖLLŐ JÁNOS (2008): A gyermeknevelési támogatások munkaerő-piaci hatásai. *Esély*, 19. évf. 1. sz. 3–27. o.
- BUDAPEST INTÉZET–HÉTFA (2011): A közcélú foglalkoztatás kibővülésének célzottsága, igénybevétele és hatása a tartós munkanélküliségre. Kutatási jelentés, 2011. augusztus 30. Kutatásvezető: Scharle Ágota. Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet és Hétfá Elemző Központ, Budapest, http://www.budapestinstitute.eu/kutatas/prj/A_kozcelu_foglalkoztatasi_hatekonysaga.
- CALMFORS, L. (1993): Centralisation of Wage Bargaining and Macroeconomic Performance: A Survey. OECD Economics Department Working Papers, 131. OECD Publishing.
- CALMFORS, L. (2004): The Limits of Activation in Active Labour Market Policies. International Reform Monitor Conference on Activation without Perspective? Increasing Employment Opportunities for the Low-Skilled. Bertelsmann Foundation, március 31, Berlin. <http://people.su.se/~calmf/berlin3.pdf>.
- CARD, D.–KLUVE, J.–WEBER, A. (2010): Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis. *The Economic Journal*, Vol. 120. No. 548. F452–F477. o.
- CARNEIRO, P.–HECKMAN, J. J. (2003): Human Capital Policy. SSRN eLibrary. [Http://ssrn.com/paper=434544](http://ssrn.com/paper=434544).
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR (2002): Residential Mobility, Migration and Economic Incentives – the Case of Hungary in 1990–1999. Budapest Working Papers on the Labour Market, BWP. 2002/7. MTA KTI, Budapest.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR (2005): County to county migration and labour market conditions in Hungary between 1994 and 2002. *Zeitschrift für Arbeitsmarkt-Forschung*, Vol. 37. No. 4. 425–436. o.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR (2008): Ösztönzési hatások a magyarországi nyugdíjrendszerben. Megjelent: FAZEKAS KÁROLY–CSERES-GERGELY ZSOMBOR–SCHARLE ÁGOTA (szerk.): *Munkaerőpiaci Tükör 2007*, MTA KTI–OFA, Budapest, 103–116. o.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–RESZKETŐ PETRA–SCHARLE ÁGOTA–VÁRADI BALÁZS (2009): Balta helyett metszőolló! Lépések egy fenntartható jóléti rendszer felé. Budapest Intézet. http://www.budapestinstitute.eu/dontestamogatas/prj/Lepesek_egy_fenntarthato_joleti_rendszer_fele.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–SCHARLE ÁGOTA (2007): Jóléti ellátások, munkakínálati hatások és szabályozási gyakorlat. Megjelent: FAZEKAS KÁROLY–CSERES-GERGELY ZSOMBOR–SCHARLE ÁGOTA (szerk.): *Munkaerőpiaci Tükör 2007*, MTA KTI–OFA, Budapest, 33–49. o. <http://www.mtakti.hu/file/download//MT07kozel.pdf>.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–SCHARLE ÁGOTA (2010): Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat modernizációjának értékelése. Budapest Intézet, Budapest, <http://www>.

- budapestinstitute.eu/uploads/BI_AFSZ_modernizacio_ertekeles_100705.pdf.
- CSOBA JUDIT–NAGY ZITA ÉVA–SZABÓ FANNI (2010): Aktív eszközök, munkaerő-piaci programok kontrollcsoportos, többváltozós értékelése. Kézirat.
- ELEK PÉTER–SCHARLE ÁGOTA–SZABÓ BÁLINT–SZABÓ PÉTER ANDRÁS (2009): A feketefoglalkoztatás mértéke Magyarországon. Megjelent: SEMJÉN ANDRÁS–TÓTH ISTVÁN JÁNOS (szerk.): Rejtett gazdaság. KTI Könyvek, 11. MTA KTI, Budapest, http://www.econ.core.hu/file/download/ktik11/ktik11_08_feketefoglalkoztatasi.pdf.
- EURÓPAI BIZOTTSÁG (2005): Coverage and Structure of the Labour Market Reform (LABREF) Database. European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs (ECFIN), http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/labref/documents/guide_en.pdf.
- EURÓPAI BIZOTTSÁG (2006): Labour Market Policy Database Methodology. – revision of June 2006. European Commission Eurostat, Directorate F: Social Statistics and information statistics Unit F-2: Labour market statistics. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-BF-06-003/EN/KS-BF-06-003-EN.PDF.
- GALASI PÉTER–LÁZÁR GYÖRGY–NAGY GYULA (1999): Az aktív Az aktív foglalkoztatási programok eredményességét meghatározó tényezők meghatározó tényezők. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek 1999/4. <http://mek.niif.hu/01500/01514/01514.pdf>.
- GALASI PÉTER–NAGY GYULA (2002): Járadékjogosultsági időtartam és elhelyezkedés. Közgazdasági Szemle. Közgazdasági Szemle, 49. évf. 2. sz. 126–142. o.
- HORVÁTH HEDVIG–SZALAI ZOLTÁN (2008): Labour Market Institutions in Hungary with a Focus on Wage and Employment Flexibility (ECB WDN Institutional Project). MNB Occasional Paper, 77.
- HÁRS ÁGNES (2001): Munkakereslet és -kínálat közelítése – a migráció szerepe. Kézirat.
- HUDOMIET PÉTER–KÉZDI GÁBOR (2008): Az aktív munkaerő-piaci programok nemzetközi tapasztalatai. Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás 3. évf. 1. sz. 3–37. o. http://www.kormanyzas.hu/081/01_Hudomiet-Kezdi.pdf.
- KERTESI GÁBOR–KÖLLŐ JÁNOS (2002): Economic transformation and the revaluation of human capital – Hungary, 1986–1999. Megjelent: DE GRIP, A.–VAN LOO J.–MAYHEW, K. (szerk.): The Economics of Skills Obsolescence: Theoretical Innovations and Empirical Applications. 21. 235–273. o. Research in Labor Economics, JAI Press, Elsevier.
- KERTESI GÁBOR–KÖLLŐ JÁNOS (2003): Ágazati bérkülönbségek Magyarországon, II. rész. Járadékokon való osztozkodás koncentrált ágazatokban, szakszervezeti aktivitás jelenlétében. Közgazdasági Szemle, 50. 12. sz. 1049–1074. o.
- KÉZDI GÁBOR–KÓNYA ISTVÁN (2009): Bérmegállapítás Magyarországon. Egy vállalati felmérés eredményei. MNB Szemle, 10. sz. 19–25. o.
- KLUVE, J. (2010): The effectiveness of European active labor market programs. Labour Economics Vol. 17. No. 6. 904–918. o.
- KÖLLŐ JÁNOS (2001): A járadékos munkanélküliek állás-kilátásai 1994 és 2001 tavaszán. Budapest Working Papers. MTA KTI – Corvinus. <http://www.econ.core.hu/doc/bwp/bwp/bwp0107.pdf>.
- KÖLLŐ JÁNOS (2001): Hozzászólás az elmaradt minimálbérvitához. Közgazdasági Szemle, 48. 12. sz. 1064–1080. o.
- KÖLLŐ JÁNOS (2010): Foglalkoztatás, munkanélküliség és bérek a válság első évében. Megjelent: MOLNÁR GYÖRGY–FAZEKAS KÁROLY (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2010. MTA KTI–OFA, Budapest, 43–77. o.
- KÖLLŐ JÁNOS–NAGY GYULA (1995): Bérek a munkanélküliség előtt és után. Közgazdasági Szemle, 23. évf. 4. sz. 325–357. o.
- KÖRÖSI GÁBOR (2005): A versenyszféra munkapiacának működése. KTI Könyvek. 4. sz. MTA KTI, Budapest.
- KSH (2009): A munkaerő-piaci politikák (LMP) adatbázisa (módszertan). Statisztikai Módszertani Füzetek, 52. sz. <http://mek.niif.hu/07400/07402/07402.pdf>.
- LAYARD, R.–NICKELL, S.–JACKMAN, R. (1991): Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labour Market. Oxford University Press.
- MANNING, A. (2003): Monopsony in Motion: Imperfect Competition in Labor Markets. Princeton University Press, március 3.
- MARTIN, J. P.–GRUBB, D. (2001): What Works and for Whom: A Review of OECD Countries' Experiences with Active Labour Market Policies. IFAU, Institute for Labour Market Policy Evaluation, Working Paper, 14. 9–56. o. http://ideas.repec.org/p/hhs/ifau-wp/2001_014.html.
- NAGY GYULA–MICKLEWRIGHT JOHN (1995): A magyar munkanélküli segélyrendszer működése. Megjelent GALASI PÉTER–GODFREY, M. (szerk.): Az átmenet foglalkoztatáspolitikája Magyarországon. Aula, Budapest, 173–229. o.
- MICKLEWRIGHT, J.–NAGY GYULA (2005): Job Search Monitoring and Unemployment Duration in Hungary: Evidence from a Randomised Control Trial. Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences.
- NEUMANN LÁSZLÓ (2001): Van-e munkaerő-piaci hatása a decentralizált kollektív alkunak Magyarországon? Közgazdasági Szemle, 48. évf. 5. sz. 409–429. o.
- O'LEARY, C. (1998): Evaluating the Effectiveness of Active Labor Programs in Hungary. Upjohn Institute

- Technical Reports. Upjohn Institute for Employment Research.
- OECD (2009): OECD foglalkoztatási kilátások 2009-re. Küzdelem a foglalkoztatási krízishelyzet ellen. Összefoglalás magyarul. <http://www.oecd.org/dataoecd/12/44/43687787.pdf>.
- REIZER BALÁZS (2011): A 2006-os „kétszeres minimálbér szabály” hatása a szürkegazdaságra Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 2011/4. <http://www.econ.core.hu/file/download/bwp/bwp1104.pdf>
- SCHARLE ÁGOTA (2007): A rokkantnyugdíjazás növekedésének munkapiaci okai. Megjelent: FAZEKAS KÁROLY–CSERES-GERGELY ZSOMBOR–SCHARLE ÁGOTA: Munkaerőpiaci Tükör 2007. MTA KTI–OFA, 91–100. o. <http://econ.core.hu/file/download/MT07kozel.pdf>.
- SCHARLE ÁGOTA (2011): Foglalkoztatási rehabilitációs jó gyakorlatok Magyarországon. Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet Kutatási jelentés (javított változat) április, http://www.budapestinstitute.eu/uploads/rehab_jelentes_110410.pdf
- SCHARLE ÁGOTA–BENCZÚR PÉTER–KÁTAY GÁBOR–VÁRADI BALÁZS (2010): Hogyan növelhető az adórendszer hatékonysága? Közpénzügyi Füzetek, 26. sz.
- SEMJÉN ANDRÁS (1996): A pénzbéli jóléti támogatások ösztönzési hatásai. Közgazdasági Szemle, 43. évf. 10. sz. 841–862. o.
- WOLFF, J. (2001): The Hungarian Unemployment Insurance Benefit System and Incentives to Return to Work. Ludwig-Maximilians Universitaet München. http://epub.ub.uni-muenchen.de/1633/1/paper_253.pdf.